

במחנה

בלחימה

עיתון חיילות וחיילי צה"ל | גיליון 3417 | ד' באייר התשפ"ד | 12 במאי 2024

לחקירה

משבר

על הרעות בשדה הקרב, על לקיחת אחריות ועל הצמיחה מהאסון | זיכרון ועצמאות בצל מלחמה: גיליון מיוחד

טור עורך "במחנה"

קוראים וקוראות יקרים,

יום הזיכרון ויום העצמאות השנה הם מהמוחשיים והכואבים שידעה מדינת ישראל מאז הקמתה. בעוד אנו עדיין מצויים בלחימה מורכבת וקשה ברצועת עזה, בגבול הצפון, בלב הערים ומחנות הפליטים באיו"ש וביעדים רחוקים יותר, אנו נדרשים לעצור למשך יממה ולנסות לעבד את שעבר עלינו מאז אירועי 7 באוקטובר. מדובר כנראה בעיבוד ראשוני, לא שלם, של מתקפת הפתע ששטפה אותנו בבוקר שמחת תורה, שהשאירה אחריה מעל אלף ומאתיים קורבנות ונופלים, אלפי פצועים ומאות חטופים. מתקפה שהולידה מתקפת נגד יבשתית, ימית ואווירית חסרת תקדים בהיקפה ובעומקה על ארגון חמאס ושותפיו ברצועה.

לצד הכישלון הצורב במשימה הבסיסית של הגנה על יישובי עוטף עזה והנגב המערבי, אותה שבת שחורה גילתה מאות מעשי גבורה של יחידים ושל צוותים מיחידות צבאיות שמיהרו דרומה לסייע, במקרים רבים עם נשק אישי בלבד, ברכבים פרטיים וללא הכוונה פיקודית ברורה. במקרים לא מעטים נפגעו המסתערים, תוך ניסיון להגיש עזרה ולהדוף את נחילי התוקפים, לצד הכוחות המגינים, צבאיים ואזרחיים. מעל 600 שמות של חיילים וחיילות נוספו בכל רחבי הארץ על קירות אתרי הזיכרון, בפנינת הנצחה, במוסדות חינוך ומקומות עבודה; השכול היכה וממשיך להכות, לוקח עימו את הטובים והטובות ביותר, מפקדים בכירים לצד חיילים וחיילות, לוחמים במילואים בעלי משפחות לצד צעירים וצעירות שרק החלו לבנות את חייהם. הכאב הוא צורב וקשה, חוצה מגזרים ומגדרים, יישובי ספר לצד ערים גדולות בכל רחבי ישראל.

בגיליון זה של "במחנה" אנו מביאים סיפורים של כאב ושבך לצד תקווה ותקומה; בניסיון לעסוק בשכול ובהנצחה, לצד המאמץ להמשיך הלאה במשימת צה"ל להגן על אזרחי המדינה ולשמור על גבולותיה, כשכולנו נושאים את הצלקת הקשה שהשאירו אירועי ה-7 באוקטובר.

עיתון "במחנה" הוקם מחדש כשבוע לאחר פרוץ המלחמה, במטרה לסייע לצה"ל לספר ולתעד את המלחמה באותו אופן בו תועדו כל מלחמות ישראל הגדולות בעבר – דרך חיילים שכותבים על ולמען חיילים אחרים. הצוות הקטן אך נחוש שלנו, המורכב כולו מאנשי ונשות מילואים, התלווה אל הכוחות בלחימה ובשטחי הכינוס, בחמ"לים ובשטחי האימון – בתוך רצועת עזה, בחזית הצפונית, ביהודה ושומרון ובגבולות השלום. חיילי המילואים והמפקדים שמחו לפגוש חבר ותיק בדמות "במחנה", והדור הצעיר התרגש לראות את פניו וסיפוריו מעל גבי עיתון מודפס – מדיום פחות מוכר להם, שדורש מקוראיו קשב שונה מקריאה תוך כדי גלילה.

אנו מקנחים את פעילותנו, לעת עתה, בהפקת גיליון חשוב זה, שלא מתיימר לנסות לסכם או לכסות את עומק השכול בעת הזו; השבר שאנו חשים כעת ילווה אותנו כעם וכמדינה לדורי דורות. בדומה למלחמת יום כיפור – שציינו חמישים שנה לפריצתה, ערב המלחמה הנוכחית – עוד רבות יסופר ויתואר וייחשף על כשליה, לקחיה וקורבנותיה, לצד גבורת לוחמיה בחזיתות השונות. "במחנה" ימשיך להיות שם כדי לעשות בדיוק את זה.

שלכם,

רס"ן (מיל') צחי בירן

חיילי חטיבה 14 ביציאה מהרצועה
צילום: איתי כהן

"לא הייתי רוצה שאנשים יתעלמו מהשורים. השורים האלו צדיכים להישאר איתנו לכל החיים"

מחשבון הנפש עם משפחות החיילים שמתו תחת פיקודו, דרך המשברים שעוד צפויים לצה"ל ועד הצמיחה מחדש דרך הסדקים ✕ שבעה חודשים לאחר האסון, קצין חיל החינוך והנוער הראשי, תא"ל אופיר לויס, מדבר על הכול

הביאה לדפוס: שירלי הקר | צילום: איתי כהן

שאני פוגש אותו, אב שכול – ואמר לי 'אני רוצה לדבר איתך שנייה בצד'. הוא לקח אותי לחדר של אורן ואמר לי, 'אתה גדול מאורן באיזה חצי שנה, אתה מוכן להפסיק לדבר על אשמה? אתה אחראי שלא החזרת אותו, אבל עם אחריות יש לך משהו לעשות, מאחריות אתה יכול לצמוח'. אני ממש מבקש שתפסיק לדבר על אשמה'. אני מקשיב למשפחות השכולות שלי.

זה ייגמר בחיבוק.

זה מאוד מורכב לחלק מהמפקדים. אני פוגש את זה בבתי החולים, אצל המפקדים הפצועים. אני מגיע למפקדים – חלקם נאבקו על חייהם והיו מורדמים ומונשמים – ורואה שהשמות של הנופלים שלהם תלויים מולם. יצא לי לשאול אותם – 'התקשרתם?' והם מסתכלים על עצמם ועל מצבם הפיזי. אני אומר להם, 'זה לא קשור, אני שואל את זה גם בשבילכם. אתם תכף תראו מה יקרה כשתתקשרו'. יום לאחר מכן אני מקבל וואטסאפ – כולם התייצבו.

זה מפגש קשה, הוא לא הופך להיות קל יותר בחלוף הזמן. המלחמה הזו גרמה לכך שפעמים רבות המפגש עם המשפחות השכולות הוא מאוד מאוחר – לפעמים הוא אפילו לא קרה במהלך השבעה – ודאי בשלבים הראשונים של הלחימה האינטנסיבית.

לרוב ההורים, יש משמעות מאוד גדולה לדעת את האמת. בשלבים הראשונים זה כירור קשה שדורש הרבה אומץ, אבל בעיקר דורש הרבה אהבה, וידיעה שזו אהבה שאינה תלויה בדבר. זהו, מעכשיו זה שלך, לכל החיים. את המפגשים הראשונים עם בת הזוג שלך אתה תעשה שם. כשהילדים ייוולדו, אז הם יהיו בבריתות, ואתה

שדה הקרב הוא לא מעבדת קרב. בשדה הקרב מפקדים עושים החלטות חלקיות, ובחלק מהמקרים מבוססות על מידע שגוי; אני מעדיף מפקדים כאלו על פני מפקדים שלא לוקחים החלטות. זהו גורלו של המפקד בשדה הקרב – לקחת החלטות בידיעה שחלקן הגדול מבוסס על מידע חלקי בלבד ולשנות פעם אחר פעם.

המתים אמרו לי גם, 'אנחנו צריכים שתצמח. קח את הדבר הזה, תהיה אדם יותר טוב, אבא יותר טוב, תהיה מפקד יותר טוב'. אתה צריך לכפות על עצמך לפעול מתוך תחושת אחריות גדולה. כולנו חשים רגשות אשם על מה שקרה ב-7 באוקטובר, וגם אחרי זה: על החלטות שמפקדים עשו וגרמו לכך שאנשים לא ישוכו הביתה. אבל אשם הוא חומר בעירה טוב להתחלה, אבל הוא לא באמת מאפשר את התנועה.

אשם בעיקר מושלך על העבר, על משהו שקרה. אחריות חיה את שלושת ממדי הזמן, גם את העבר, ההווה והעתיד. יש לי אחריות לקחת את הרגשות הכבדים האלו ולבנות איתם משהו. אני מחויב לבנייה. אני לא יכול לבנות מתוך יגון. אני יכול לחוש יגון, אבל אני חייב לבנות מתוך שמחה.

להפסיק לדבר על אשמה.

בפעמים הראשונות שהגעתי לבתים של משפחות שכולות, בכל אחד מהבתים נכנסתי ואמרתי 'שלום, אני לויס המ"פ, אני אשם שהוא לא חזר'. ואז נכנסתי לבית של אורי וחנה (הוריו של סמ"ר אורן זריף ז"ל שנפל באסון השריפה בסלוקי, ש.ה.) ואמרתי את אותה מנטרה. היה קל לזהות אותי, הייתי עם כוויות על הפנים. אמרתי להם, 'אני אשם שאורן לא חזר'. אורי קם – פעם ראשונה

בין קודש לקודש.

התנועה שאנחנו עושים בין יום הזיכרון ליום העצמאות, היא תנועה של בין קודש לחול; תנועה שבה יש פולחן וריטואל מאוד ברור ביום הזיכרון, וכשאתה חוצה ליום העצמאות, מה נותר? המנגל. אולי זו הזדמנות של יום העצמאות למצוא את השמחה האמיתית שיש בה עומקים, לא רק צחוק, אלא שמחה אמיתית; כמו שבחופה אפשר לשמוח בשמחה הגדולה של הקידושים, וגם לבכות את החורבן.

אנחנו עם שהכי מומחה בזה – אנחנו הופכים חורבן לתוכנית עבודה, ובדרך כלל גם לסעודה. זה הולך אצלנו ביחד. התנועה בין יגון לתקווה היא רכיב מרכזי בזהות היהודית שלנו. אני לא חושב שיש עוד עם שידע לקחת חורבן ולהפוך אותו לחגיגה עם מאכלים טובים. בצאת שבת, אנחנו מבדילים בין קודש לחול. אחת לתקופה, יש לנו מעבר בין שבת לחג, ואז בהבדלה נאמר "המבדיל בין קודש לקודש". אני חושב שיש קדושה אדירה ביום הזיכרון, ויש קדושה אדירה ביום העצמאות. התנועה שאנחנו עושים עכשיו – בין חגי התקומה לבין מועדי הזיכרון – היא הזדמנות, אולי, לחדש משהו בברית הזאת של 'בין קודש לקודש'.

אחריות.

אני יכול להעיד על עצמי, שהבנתי את המושג 'אחריות' בפעם הראשונה רק כשהחזרתי אנשים בארון הביתה. פיתחתי מאותו רגע יכולת לנסוע עם אנשים מתים ברכב. הם מפתחים איתי שיחה מדי פעם. 'מה יש לך לעשות איתנו? אנחנו יודעים שחלקנו יושבים פה איתך בגלל החלטות שגויות שלך'.

"אצל הנער יש הזדמנות גדולה"

"השמש זורחת גם על אותם יישובים ועל אותן קהילות"

תהיה כבריתות שלהם. זה שלך, לכל החיים, זה חלק מהמשפחה. אז גם אם המפגשים הראשונים קשים, בסוף, ברוב המקרים, זה ייגמר בחיבוק. צריך להגיע לשם עם אמת גדולה, עם חיבוק מאוד גדול ועם הרבה ענווה; עם כל הכבוד לאובדן שלך – לכאב שאתה חש – זה לא מתקרב בכלל לאובדן שלהם.

בחזרה לעידן הירואי. אני חושב

שחלק ממה שקרה לנו ב-7 באוקטובר, זה שעברנו מעשורים של עידן פוסט-הירואי לעידן הירואי. השכול בעיניי הוא אותו שכול, האבדה היא אותה אבדה והכאב הוא אותו כאב. אם או אב שאיבדו את בנם, זה חלל שלא ייסגר לעולם, וזה בכלל לא משנה באיזו סיטואציה, גם בשכול אזרחי. השאלה היא האתוס. אני חושב שב-6:29 באותו בוקר ויותר מחצי שנה מאז, אתוס הגבורה בשדה הקרב חזר להיות דומיננטי.

זה כהוא זה, לא מוריד מכאב ויגון השכול של כולם. אני לא חושב שיש הבדל בין אם ואב שאיבדו את בנם בתאונת דרכים, ברצח מתועב בנוכה, או בלחימה בעזה. אני כן חושב, אם זו נחמה, שיש משהו בנסיבות. הבחירה של הילד להסתכן למען רעים, למען עם ומדינה – אולי מעניקה מעט משמעות. זה אותו אובדן, אותו חלל, אבל זו הייתה הבחירה של הלוחם או הלוחמת.

הגבורה העליונה. אומה יכולה

לבכות רצח מתועב, אבל את מה היא מעלה על נס? מהו המודל שמלמד נער או נערה מה היא

שלפני 7 באוקטובר: למי הצבא חילק פרסים? מי הם האנשים שהוא העלה על נס כמודלים המרכזיים שלו? את מי היו מקדמים?

אני חושב שהמועדים האלו יהיו הזדמנות לבירור של הדיאלקטיקה שמתקיימת היום בצה"ל – ארגון שבאופן עקרוני לא מחשב לחיות עם דיאלקטיקה. הוא לא אוהב לחיות עם מבוכה. הוא לא "עין בְּמַר בּוֹכָה וְלֵב שְׂמֵחַ" – תשאיר את זה לפיוט. עכשיו אין לו ברירה.

אמרתי בשיחה עם מפקדים באוגדת עזה, שהמשימה הכי גדולה שמוטלת על הכתפיים שלהם – היא לצמוח. כי אם אוגדת עזה תצמח –

נתינה, מה היא מחויבות, מה היא מסירות, מה הוא המודל העליון? ודאי שיש גם נתינה ומסירות אזרחית, אזרחים שמוסרים את זמנם, את זעת אפם כדי לקדם סוגיות חברתיות; גם הם, ודאי, אנשים שאנחנו רוצים להעלות על נס. אבל מהי הגבורה העליונה? אני חושב שבסוף, הגבורה העליונה קשורה למבחן הדמים – וזה קורה בשדה הקרב. לכן, אני מבדיל בין השכול לבין האתוס.

לחזור לחיך. אפשר לשאול על העידנים

"שדה הקרב הוא לא מעבדת קרב"

"אחריות חיה את שלושת מימדי הזמן"

גם על הנוער ועל הגיוס. המוטיבציה לשירות קרבי והמוטיבציה לפיקוד עולה, רואים את זה על מחזורי הגיוס, אבל לא לעולם חוסן.

משבר מנהיגות

המלחמה לא תפתור את כל בעיות כוח האדם של צה"ל. הציפייה של המשרתים וגם של החברה הישראלית כולה, בעיניי – היא שצה"ל ילמד וישתנה. בלי ששני הדברים האלה יקרו, אין די בגבורה ובמשמעות שמתחוללת, כדי שמיטב הנוער ומיטב המפקדים יישארו בצה"ל. כשצה"ל ב-6 לאוקטובר העיד על עצמו שהוא במשבר של סרנים ורס"נים, לפני הכול היה זה משבר מנהיגות. אפשר לדבר על שבר, אפשר לדבר על מודל השרות, אפשר לדבר על הרבה דברים. אבל כשאנשים לא נשארים איתך, לפני הכול זה משבר מנהיגות. זה חלק מתהליכי השינוי שצה"ל צריך לעבור. לא יהיה די בעובדה שבכל דור ודור קמים עלינו לכולותינו. צה"ל צריך להוכיח יכולות למידה ויכולת השתנות. אני חושב שעוצמתו של התהליך הזה לא פחותה ממה שקרה ב-7 באוקטובר, והוא בעל ערך גדול יותר. מה שאנחנו רואים כרגע במרכז האגם, זה רק את האדווה הראשונה אחרי שהסלע נחת, לפני חצי שנה. צריך להיות מוכנים לעוד

כמו. מצבת הזיכרון הזו, בין אם תישאר מצבה פיזית ובין אם היא תהיה רק בלב, תהיה שם באופן קבוע.

התחלנו לעשות את זה, זה מורכב וזה קשה וזה מטלטל, אבל באופן לא מפתיע, השמש זורחת גם על אותם יישובים ועל אותם קהילות. גם שם מחפשים חיים. אני חושב שמתוך הכישלון הגדול הזה, כל עוד נדע לעולם לא לנסות למחות את הכתם הזה, אלא נקבל את זה כרכיב במי שאנחנו מעכשיו, יש חומר בעירה טוב לעתיד לבוא. זה נכון גם בעיניי פנימה לצה"ל, וזה נכון גם לחברה הישראלית כולה.

צה"ל יצמח. אם במקום שבו הכול התחיל, המקום הכי מורכב והכי קשה, הם יטילו על עצמם את המשימה הזאת – לצמוח, לשגשג, לחזור לחיך – אז כולם יצמחו.

להגביר את האור

אחרי שיש ארבעה נופלים בלילה. החיים יותר חזקים מהמוות. אנחנו חייבים להיות מחויבים לחיים. גם לחיים של עצמנו – כי אנחנו עוד צריכים לגדל ילדים, ולהיות אבות ואימהות; אבל אנחנו גם צריכים להיות חלק מאומה שבאמת מאמינה שהיא יכולה לשגשג ולצמוח. להילחם בחושך ולהגביר את האור.

כשאני מסתכל למשל, על הפעולות שנעשו במלונות המפונים מהיום השני או השלישי, ועכשיו גם על 'מגל וחרב' (גרעיני הנח"ל שיפעלו בעוטף, ש.ה.) – אלו בדיוק קווי השבר והסדקים. אני לא חושב שאפשר לרפא הכול, אבל אפשר להתחיל לאט-לאט לרפא את השברים.

זו עדות למי אנחנו כעם; זו הבחירה לשים בארון הברית את הלווחות השלמים ואת הלווחות השבורים. לא הייתי רוצה שאנשים יתעלמו מהשברים. השברים האלו צריכים להישאר איתנו לכל החיים. הם פשוט צריכים להיות ציווי לחיים חיוניים של עשייה. סדקים ושברים הם מצע טוב לצמוח עליו ולא לפחד. זה בבסיס היכולת שלנו, לחזור גם למגע עם החברה הישראלית, עם המפונים – ועם השבר הגדול שנוצר שם. לא רק בנגב המערבי, גם בצפון.

מכישלון לחומר בעירה

של המצב לקדמותו במושגים צבאיים מובהקים, משמעותה כיבוש השטח מחדש; זה נעשה כבר-24 שעות אחרי אותו בוקר נוראי, כביכול החזרנו את המצב לקדמותו. אבל יש פרשנות הרבה יותר רחבה של 'להחזיר את המצב לקדמותו'. קודם כל, צריך להניח שהוא לא יחזור לקדמותו. הדברים לא יראו כמו שהם נראו, בתקווה שהם יהיו יותר. שהחיים יהיו יותר, שהשדות יהיו יותר, שהבתים יהיו יותר, שהילדים יהיו יותר. אבל הם לא יראו

"אני רואה את המג"דים והמח"טים ואני רואה את המטה הכללי הבא"

הלב מצולק, אבל חיים

הנוער יש הזדמנות גדולה. אני פוגש את זה בגדנ"ע, עם המכינות ובמפגשים אחרים עם הנוער. גם הוא חש בתנועה הזאת, מהעידן הפוסט-הירואי לעידן ההירואי. חלק מהגיבורים מתיים, חלק מהגיבורים פצועים – להם יש סיפור כפול של גבורה – זה גם המאבק בקרב וגם אחרי זה המאבק לשיקום ולצמיחה אישית. וחלק חיים – שתי ידיים, שתי רגליים, שתי עיניים, הכול בסדר, הלב מצולק, אבל חיים.

הם בטיק-טוק, הם בסיפורים שמסופרים עכשיו במדיה שהכי נגישה לנוער. אם עד לפני שנה הייתי צריך שליד מאיר הר-ציון תעמוד איזו זמרת מפורסמת בת 22, כדי שישאלו 'מי זה עומד לידה?', היום זה לא נכון. אבל זה חלון הזדמנויות, שהוא לא לנצח. גיבורי התרבות היום קצת יותר משוכללים ממה שחוינו בתש"ח. היכולת לשאת דילמות ומורכבויות, ולא להשטיח את הכול, היא מאוד משמעותית. חלון הזדמנויות הזה ישפיע על הציבור הציוני במדינת ישראל, החילוני והדתי. אני מאז ומעולם חשבתי ששיח ההקרבה לא היה בעיה גדולה של החברה הישראלית, הוא היה בעיה גדולה של צה"ל. זה מוכח עכשיו, כשיש משמעות ויש סיבה, החברה הישראלית יודעת לשאת מעל 600 הרוגים בקרב. היא עוד תבוא חשבון בחלק מהדברים, היא עוד תבחן את הדברים, היא תהיה עם ביקורת על הדברים, אבל היא יודעת לשאת את זה. אני חושב שזה ישפיע

אדוות, ויהיו עוד אדוות של משברי אמן, של עזיבות.

בתרמיל שלנו אין רק את חצי השנה האחרונה. בתרמיל הזה יש גם את מה שהיה לפני. בעיות ומורכבויות היסוד של צה"ל לא תוקנו כולן, חלקם החמירו ב-7 באוקטובר. עכשיו צריך להסתכל על השלם הזה. חלק מהדברים צריכים להשתנות מן היסוד, ובחלק מהדברים אסור לשפוך את התינוק עם המים. אני חושב שהמלחמה זיקקה כמה דברים, שיכול להיות שהיו כתובים בספרות שלנו, אבל לא היו בנימים הדקים שלנו. הבנת העומק, שבסוף, בסוף, אכן יסוד האדם היא הדבר החשוב ביותר בכל ארגון. אני חושב שההבנה הזו תשנה גם מערכות יחסים, מנהיגות, ואת יחסי הגומלין במשולש הזה שבין המערכת הצבאית, למפקד ולפרט. היא גם תשנה את הקצאת המשאבים.

לשמר את הניסיון

המרכזיים שצה"ל הרוויח עכשיו, זה ניסיון. גם ניסיון קרבי, אבל גם ניסיון ההבנה של מה באמת חשוב לאדם. אם נשמור את הניסיון הזה, לא רק בספרות, אלא בתרבות הארגונית שלנו, אני די בטוח שזה ישמור את צה"ל יותר רענן, יותר חיוני.

אני מסתכל על המ"מים והמ"פים שנלחמים עכשיו בעזה, אני רואה את העתיד שלהם ושלנו. אני מסתכל על המג"דים והמח"טים הבאים, הם יהיו אחרים עם מה שנצרך בהם. אני רואה את המג"דים והמח"טים, ואני רואה את המטה הכללי הבא, הם יהיו אחרים עם מה שנצרך בהם.

אנשים שנלחמו, איבדו רעים ופקודים, ויישאו את הזיכרון הזה עם תחושת אחריות מוסרית עמוקה יהיו מפקדים אחרים, בזה אני תולה תקווה. הנימים הדקים של צה"ל זה המ"מים והמ"פים שצומחים, ויש משהו בסוסים הדוהרים האלו שיהפוך אותם למח"טים, מאו"גים, אלופים או המקבילים שלהם – אחרים. בזה אני תולה תקווה בטווח הארוך.

דעה לגיטימית

יש פה עכשיו שכבה גדולה מאוד, שמאות אלפים של מילואימניקים שותפים לה. הם פגשו שני דברים: את הקרב, ואת המהויות העמוקות של צבא, גורל ושותפות גורל. בנוסף, הם פגשו את המפגש. זו שאלה – האם את אותה תקווה שאני תולה בדור הזה, שיגדל וישנה צה"ל מעצם היותו דור תשפ"ד שחוה את המלחמה הזאת, האם את אותה תקווה אפשר לתלות, בעיקר באנשי המילואים, באשר לחברה

הישראלית.

המפגש העמוק הזה, שמביא מגוון ולכידות ומסירות נפש וקהילת מתנדבים, הוא בעצם בעיניי פוטנציאל לכרית הייעוד של מדינת ישראל. זה יותר תפילה להתחדשות של החברה הישראלית, דרך המפגש האינטנסיבי הזה של אנשי המילואים.

אני לא יודע אם זו עדיין תוכנית עבודה. האם ייפסקו המחלוקות? ודאי שלא. השאלה הגדולה היא, האם המלחמה הזו תלמד אותנו לנהל מחלוקת, ולא לקחת את זה ישר לפילוג ולשיסוע. זאת שאלה שאין לי תשובה אליה. דבר אחד אני יודע, שהמחלוקת לא תיפסק. אבל גם במחלוקת יש תקווה, כי המחלוקת מעוררת, והיא מייצרת חיוניות, והיא כוח מניע לא קטן. היו ימים בהיסטוריה שלנו שידענו לנהל את זה.

איזה עם מחזיק ספר, שאמנם בסוף יש קביעה מי צדק, אבל כל המחלוקות וכל הדעות ממשיכות להופיע בספר השני הכי חשוב של העם. מי מחזיק כזה ספר? הזוי. הגמרא כולה בנויה על מחלוקת. היום מי ישים את דעותיו של הבר פלוגתא שלו בכתביו, שלא על מנת להשפיל אותו. על מנת להגיד שנייה, הייתה פה עוד דעה, לא הסכמתי איתה, אבל היא דעה לגיטימית. ככה מנהלים מחלוקת. גם פה, אני מקווה שמידת הענווה תגדל מאוד.

"אני עובד בעיקר על אוטומט"
רס"ן ונגר בהתרעננות
צילום: איתי כהן

בנעליהם

שירלי הקר

הסמג"ד שהפך למג"ד בתוך דקות בודדות ✘ מפקד הגדוד לעתיד שנכנס לתפקיד מוקדם מהצפוי ✘ והחברים ליחידה שהובילו את הכוח קדימה ✘ פעמים רבות במהלך המלחמה, לוחמים קפצו להחליף מפקדים שנהרגו בשדה הקרב, והתמודדו עם האתגר. זהו סיפורם

שנינו מאותו הגדוד

סא"ל (מיל') דור זהבי שירת במילואים כסמג"ד 630 לצד חברו הטוב עוד מימי הסדיר, סא"ל (מיל') נתי אלקובי ז"ל. בתקרית קטלנית אחת החברות נגדעה, וזהבי מצא עצמו בתפקיד המג"ד החדש

סא"ל (מיל') נתי אלקובי ז"ל

חזקים יותר מהמכות

האירוע המדובר קורה ב-12 לפברואר. ימים ספורים לפני תאריך השחרור של הגדוד מרצועת עזה, המילואימניקים עוד מנסים להבין איך אוספים את הציוד שהשאירו בקיבוצים לפני שיצאו לתמרון. תוך כדי המחשבות על היציאה, הם יוצאים למתקפה באזור עבסאן, מזרחית לחאן יונס. אלקובי המג"ד מוביל את פלוגתו א' וג'

תוך כדי תנועה

בחזרה לחודשים הראשונים של המלחמה. חיילי המילואים, תחת הפיקוד של אלקובי וזהבי, מאבטחים את קיבוצי העוטף; הם סורקים תלם-תלם אחר שאריות המלחמה שרק לא מזמן התחוללה בשדות העוטף; מחפשים חומרי מודיעין שאולי הושארו מאחור, אמל"ח ושרידי אדם.

בשלב הבא מתחיל התמרון – והם גאים בחלקם הצנוע. "זה משהו שנתי מאוד האמין בו", מסביר דור. "חלק מהמשימות היא לדחוף קדימה, לרצות להיות הכי קדימה שאפשר – אבל גם לקדש כל משימה שמקבלים, לראות את הערכיות שאנחנו נותנים בכל משימה שאנחנו עושים".

תוך כדי המשימות המבצעיות, הם לוקחים על עצמם גם משימות ערכיות – הם מתנדבים ברפת ובחקלאות, משקים עציצים, מאכילים חיות מחמד ובונים נוהל מסודר לליווי משפחות שבאות לאסוף חפצים, על מנת שירגישו בנוח.

בד בבד הם גם מתאמנים, כל הזמן, למקרה של משימות מעבר לגדר. בהתחלה הם מבצעים משימות חד-יומיות, ובהדרגה עוברים לתמרון במשך עשרה ימים ברצועה תחת אוגדת עזה, על אף שלא מדובר באוגדה מתמרנת. ההצלחה הזו פותחת את ההזדמנות שחילו לה – והם נקראים להשלים גדוד חסר בצק"ח של 646 שתמרנו תחת אוגדה 98. המשימה החדשה: להגן על הציור הלוגיסטי האוגדתי.

הגנה בתור הרצועה, משמעה התקפה של כל מי שמאיים על הציור; והגדוד נמצא בחיכוך גבוה, ממש מהיום הראשון. כך, באחד הימים, כחלק מהתקפה גדודית, מ"פ פלוגה א' נפצע מריקושטים של רימון מכוותינו, שנורק לתוך בניין – וניתז חזרה; הוא מפונה מהשטח, וסגנו, רס"ן (מיל') יאיר כהן ז"ל תופס פיקוד. "ציינתי לעצמי את זה בראש", נזכר סא"ל (מיל') זהבי. "התבדחנו עם יאיר, שכאילו היה לו איזה פק"ל בכיס, שרשום לו מה להגיד, כי זה יצא לו כל כך טבעי, ההחלפה של המ"פ שלו. צחקנו עליו, רק חייכתי שהוא יפצע".

אני זוכר את הרגע, אני זוכר את ההחלפה. "אני כמובן מגיע לשם, בתור סמג"ד, לראות שהפינוי קורה, שיש רציפות בקרב. המ"פ נפצע, אז אולי אני כסמג"ד צריך לתפוס את המסגרת; אבל אני רואה שהסמ"פ כבר לקח פיקוד על הפלוגה. הוא מכיר את כל המשימות, את כל הציירים – והוא גם צריך למנות לעצמו סגן. תהיתי איך הוא עכשיו מעביר גם את הידע שלו, בתור סמ"פ, לסגן שמונה לתפקיד תוך כדי לחימה. זה קורה ארבעה ימים לפני האירוע".

בבוקר השבת השחורה, עוד לפני שהתקבל צו, הקצינים המובילים של גדוד המילואים 630 כבר קופצים לטוח. בסביבות 10 בבוקר, המג"ד סא"ל (מיל') נתי אלקובי ז"ל מקבל החלטה – להקפיץ את כל החיילים, אפילו שעדיין אין צו רשמי. חיילי הגדוד, המשוך לחטיבה הדרומית של אוגדת עזה, נאספים במהרה בימ"ח בקציעות. הם אפילו לא מספיקים לאפס את הנשק כשאלקובי כבר מוביל כוח ראשון לעבר הקיבוצים בגזרת החטיבה.

על אף שהיו מראשוני הקופצים ולמרות היתקלויות עם מחבלים, הם מרגישים שהגיעו מאוחר מדי. "זו תחושה מאוד קשה להגיע לזירה של קרב, עם סוף הקרבות. אנחנו מגיעים בעצם למה שנשאר בקיבוצים", נזכר מפקד הגדוד היום, סא"ל (מיל') דור זהבי. "אמנם הכוח שמגיע לחולית נתקל בשני מחבלים במטעים של הקיבוץ – ויחד עם גוס"ר צנחנים מחסל את המחבלים. אבל החיילים שמגיעים לנחל עוז לדוגמה, צריכים להתמודד עם זה שהמפעל של נירלט נשרף ולא מגיעה כבאית, ושיש גופות בש"ג שהם צריכים לפנות".

באותה נקודה, סא"ל (מיל') זהבי לא חשב שימצא את עצמו שבעה חודשים אחרי המתקפה, בתור מחליפו של אלקובי ז"ל. השניים הכירו עוד מהשירות הסדיר בגדוד "רותם" של חטיבת גבעתי. זהבי מספר שהתגייס שנה אחרי אלקובי, וכבר כטירון הוא מבין שמדובר במפקד שהוא מנהיג אמיתי. "הודיתי על זה שאני לא בכיתת הטירונים שלו, אבל טעיתי", הוא מספר. "בתור טירון, הייתי רואה את הכיתה שהוא פיקד עליה תמיד עושה איזה אקסטרה, רצה טיפה יותר רחוק, קמה טיפה יותר מוקדם. אבל טעיתי להודות, כי בכל מסגרת שהוא נגע בה, החיבור שלו לאנשים היה מאוד עמוק. זה עלה מכולם, הוא דחף את האנשים שלו להצטיין".

אחרי ששניהם משתחררים, הם מגיעים למילואים בגדוד 630 – וגם שם ממשיכים את הקריירה הצבאית וההתקדמות זה לצד זה. רק בשנה שעברה קיבל אלקובי את הפיקוד על הגדוד. זהבי מספר שאחרי לילה של מעצרים מוצלחים הוא "תמיד עשה שיחות עם פאתוס". באחד מהלילות האלו, הוא לוקח את זהבי לתצפית יפה על הגזרה – ומציע לו להיות הסמג"ד שלו. "בעולם המילואים לפחות, אתה עושה תפקיד אבל אתה גם תמיד צריך לחשוב מי יחליף אותך עוד חמש שנים. חלק מהתפקיד זה גם לבנות את שדרת הפיקוד אחריך", אומר סא"ל (מיל') זהבי. "הוא לא לוחץ אותי, אבל לא אומרים 'לא' לנתי. לא מתוך פחד – זה פשוט לא כבדאדם שאומרים לו 'לא'. זה היה משהו מאוד בולט בגדוד".

שכל פלוגה הולכת ל'בית' שלה, המג"ד הנכנס מכנס את הגדוד במגנן. "בעצם השיחה ראשונה שלי איתם", הוא מסביר. "הפעם הראשונה שאני מודיע שנתי נהרג היא בקשר. אבל לא כל החיילים את הגדוד שניה לפני שמתפזרים באותו ערב. אני אומר להם, 'אנחנו עכשיו משלימים את המשימה שהוא יצא לבצע'. יצאנו לפה למטרה מסוימת, יש תכלית למה שעשינו, עמדנו במשימה, ונעמוד בכל המשימות קדימה".

ימים לאחר מכן, הגדוד יוצא מעזה כמתוכנן, בצורה אחרת מאיך שדמיינו את היציאה. רס"ן (מיל') דור זהבי מקבל את דרגות הסא"ל. בימים אלה, זהבי חזר לעבודתו האזרחית, ובד בבד הוא מכין את הגדוד לתעסוקה המבצעית הקרובה שלהם בצפון השומרון. הפצועים בשיקום מספרים לו שהם רוצים להשתקם בזמן כדי לתפוס קו. כשהגדוד יסיים את התעסוקה, זהבי ככל הנראה ייצא לקורס מג"דים.

המפקדים בגדוד עובדים קשה כדי שהחוויה תהיה מחשלת, ולא שוברת. "צריך להפוך עכשיו את הגדוד לפלדה", מצהיר סא"ל (מיל') דור זהבי, מג"ד 630. "בריל – נותנים לו מכה, הוא נשבר. אנחנו, כמו שמחשלים פלדה, צריכים להפוך לחזקים יותר מהמכות".

לנקודה – ומגיעים לזירת האירוע".

תוצאת הפיצוץ, כך מתברר, הרת אסון. עלייד הבית שמתוכו יצא הפיצוץ, עמדו סא"ל (מיל') נתי אלקובי - המג"ד, רס"ן (מיל') יאיר כהן - המ"פ ורס"ל (מיל') זיו חן - הקשר. שלושתם נהרגו בתקרית, ו-15 לוחמים נפצעו. "זה שזה רגע שאני חוזר אליו הרבה במחשבות", משתף סא"ל (מיל') זהבי. "יש פה חצי שנייה, לא יותר, שאני מרשה לעצמי להריץ את כל המחשבות. חבר טוב שלך, אדם שאתה מכיר מגיל 18, נהרג לך מול העיניים. אני מכיר את אשתו ואת הילדים. היו לנו תוכניות למה עושים אחר כך.

"אז יש חצי שנייה להריץ את כל התרחיש הזה, להבין מה קרה פה. להבין שנתי נהרג, שיאיר נהרג, שזיו נהרג, שאנחנו נצטרך ללכת להודיע למשפחות, שיש לנו פצועים. ברמה האישית, האגואיסטית, איברתי פה חבר טוב. אבל זה חצי שנייה, ואז זה עף הצידה. חייבים לתפוס את המסגרת, ולהגיד לחיילים – 'אחר כך נדבר על מה שאחר כך, ויהיה לנו זמן להתעסק בפצע הזה שנפער לנו. אבל אנחנו עכשיו בלחימה'".

אחד מתפקידי הסמג"ד הוא פינוי הפצועים. סא"ל (מיל') זהבי מבין שזו לא האחריות שלו יותר; סמג"ד ב' מנהל עכשיו את הפינוי, והוא – צריך לפקד על הגדוד. לאחר הפינוי, הגדוד ממשיך בהתקפה, ומשלים את המשימה שלו. בערב, לפני

במאמץ העיקרי בזמן שזהבי מאגף מהצד, תוקף אזור שביצע ירי על הגדוד.

המאמצים לא רחוקים – בערך מאה מטר אחד מהשני – אבל לא בקו ראייה. הכוח של זהבי הסמג"ד נכנס ל"איתור" ובמהרה מבין שהוא ממולכד; הם מזדרזים לצאת ממנו – כשלתע נשמעים שני פיצוצים גדולים. אמנם לא משהו חריג במיוחד בזמן לחימה – אבל עדיין מחכים להבהרות בקשר. "הקשר של מ"פ ג' מדווח שהם נפגעו, שיש פצועים. הוא בעצם קורא לעזרה", משחזר סא"ל (מיל') זהבי. "אני נותן בדיוק חצי שניה לשמוע את הפקודות של נתי, ואני לא שומע אותן. אני גם לא שומע אש. אני מבין שיש פה משהו חריג; מההיכרות שלי עם נתי הוא על הדברים במאה אחוז, הוא תמיד זמין בקשר, חד על כל מה שקורה במהלך הקרב ועל כל מה שקורה בגדוד. גם אם עוברת חצי שניה – אם הדיווח הראשון בקשר הזה לא של נתי, זה חריג. עליתי מול נתי בקשר, והוא לא עונה.

"זה הרגע שבו אני מתחיל לחבר את התמונה של מה שקרה פה. אני כמובן עוד לא מניח שנתי נהרג, אני מקווה שהוא מנותק קשר, אולי הוא רק נפגע, אולי כרגע מטפל באירוע. אבל משהו באינטואיציה... אני מבין שקרה משהו לא טוב. המסקנה היא שאני חייב להפיע שם כמה שיותר מהר. אני לוקח את החפ"ק שלי, אנחנו רצים

"זה רגע שאני חוזר אליו הרבה במחשבות". סא"ל (מיל') דור זהבי צילום: איתי כהן

סא"ל רועי כץ עם החיילים בקו בחרמון צילום: עברי פרץ לחובר

צפון, וסוכם להיכנס לתפקיד מג"ד 53, בספטמבר 2024. בין לבין הוא אפילו הספיק להתחיל קורס מג"דים במו"ם – אלא שהמלחמה טרפה את כל הקלפים. באותה שבת הוא מצליח לתפוס טיסה שנוחתת בארץ ב-4 בבוקר, כשב-6 בבוקר הוא כבר חובר לחמ"ל המאוחר שהחטיבה הקימה בג'וליס. כץ מתחיל לעקוב אחר הקרבות שמנהל גדוד 53 בעוטף, מצטרף לחפ"ק מח"ט 188 ומסייע להכין את החטיבה צפונה, למקרה של התלקחות בזירה נוספת.

בסוף חודש אוקטובר, כשאוגדה 36 נכנסת לתמרון בצפון הרצועה, גדוד 53 נכנס לעזה יחד עם חטיבת גולני, ומנהל קרבות יחד עם החטיבה החומה. בזמן הזה, חטיבה 188 עודנה מחכה לפקודה להצטרף לקרבות.

ב-2 בנובמבר, לפנות בוקר, מתרחשת היתקלות גדולה. קצין האג"ם של 188 נכנס בסערה לאוהל המח"ט, אל"ם אור וולווינסקי, ומעיר אותו משנתו. הקצין מעדכן כי סלמאן, המג"ד, נפגע בקרב; בשלב הזה, עוד לא ברור מה מצבו.

"וולו" (מח"ט 188, אל"ם אור וולווינסקי – ש.ה) מסתכל עליי ואומר – סע לקדמת גולני, תבין מה קרה שם", משחזר סא"ל כץ. "בהתחלה אני מנסה להבין בכלל מה קרה. חצי מהמכלול מבוין שסלמאן בחיים, אבל מהצד, די ברור לי שהוא במצב מאוד קשה, אולי אפילו לא בן החיים. ברגע שנאמר שהוא לא דחוף לפיני – הבנתי שהוא נהרג. רק בשבע וחצי בבוקר לערך יש מישהו שיכול לאשר בקשר שזה סופי, הוא נהרג. בינתיים אני מתעסק בעיקר בלעשות סדר. תופס, מביא לוח, מכין טבלה; פה הכלים התקועים, זה הנ"צ, את אלו מחלצים, את אלו מוציאים. נותן פקודות מסודרות".

האחריות לא מתפזרת

כחלק מהאירוע, לכוחות בגולני נגמר הדלק. כץ והמח"ט מנצלים את ההזדמנות, מכניסים דלק לרצועה – ונכנסים למגנן של גדוד 51 של גולני, שלצידו לחמו חבקה ז"ל והשיריונרים של גדוד 53. הראשון שמוקפץ להחליף את חבקה ולתפוס פיקוד, הוא אל"ם חנוך דאובה; בעבר מג"ד 82 בחטיבה 7 ובזמן המלחמה – מפקד המכלול.

כשכץ מגיע אל הכוחות, הוא מאייש את תפקיד מפקד המכלול במקום דאובה. "בימים הראשונים הייתי עסוק בעיקר בלסדר את המצב. נפילתו של מפקד יוצרת כאוס, ריק ובלאגן", מספר סא"ל כץ. "ידעתי מה אני צריך לעשות – דאגתי להוציא אנשים שלא צריכים להיות בפנים ולהכניס את מי שצריך, כשבאופק, באוויר גם ביני לבין דאובה יש סדר – הבנה שזה יכול להתחלף".

זהות המג"ד החדש לא הייתה מובנית מאליה. אופציות שונות נשקלו, מפקדים אחרים עלו במחשבה – אבל לבסוף, רס"ן רועי כץ נבחר להיכנס לתפקיד. באמצע נובמבר הוא מקבל את דרגת הסא"ל, עשרה חודשים לפני המועד בו אמור היה להיכנס לתפקיד, בניסיונות אחרות מאוד. בלב רצועת עזה, חיילי גדוד 53 עורכים טקס החלפת מפקד, ומקבלים את כץ אליהם.

"זו החלטה מאוד כבדה, לדעתי, לקבל עבור מישהו, שהוא יכנס בזמן המלחמה", אומר סא"ל כץ. "גם להגיד שאני בפנים, דרש החלטה מאוד כבדה. גדוד 53 הגדוד הכי משפחתי שיש, אבל משפחה כמו משפחה – קשה להיכנס אליה. היה ברור שצריך מישהו שידוע מצד אחד לחבק ומצד שני לסטור".

מיד לאחר הפסקת האש, הגדוד עובר להילחם בשג'עייה. הקרבות בשכונה קשים מאוד, וביממות הראשונות שאחרי החזרה ללחימה, הגדוד סופג 6 נופלים ו-26 פצועים. "זה כבר אתגר פיקודי

תפקיד גורלי

סא"ל רועי כץ אמור היה להיכנס לתפקיד מג"ד 53 בסוף הקיץ הקרוב. כחודש לאחר נפילתו של סא"ל סלמאן חבקה ז"ל בקרבות ברצועה, הוא החל לפקד מוקדם מהצפוי

ללחימה בקיבוץ בארי. כך, במשך חמישה ימים רצופים הם נלחמים כדי להגן על העוטף ולטהר אותו ממחבלים.

את סא"ל רועי כץ, המלחמה תופסת כשהוא ככלל בחופשה ביוון. לשדה התעופה הוא מגיע מספר ימים לאחר שסיים את תפקידו כר"ש פיקוד

7 באוקטובר תפס את גדוד 53 של חטיבת השריון 188 בקו חי"ר בדרום הר חברון, בזמן שהרבה מחייליו נמצאים בבית בחג. כשהידיעות על המצב בדרום מתחילות להגיע, המג"ד, סא"ל סלמאן חבקה ז"ל מקפיץ את החיילים והטנקים, ובעצמו מתחיל להוביל טנקים

"אתה פשוט צריך להיות אותנטי".
סא"ל כץ עם הגדוד ברצועה

הענקת דרגות
ברצועת עזה

אותו. אי אפשר להסביר אהבה של מפקד, ברור לך שזו המשפחה שלך לכל החיים. האחריות היא שלי, זה לא משנה אם הייתי שם או לא, אם אני זה שהכין אותו או לא. זה מכניס את הגדוד לאתגר, כי זה רצף של אירועים קשים. אז אתה עושה את זה בצורה הכי אותנטית שאתה יכול, ובפקודות הכי ברורות שאפשר לתת – ומי שבא בא. אתה מגלה שלפעמים כשאתה אגרסיבי וקשות זה עובד לך, ולפעמים כשאתה רך זה עובד במקומות אחרים.

אחר", משתף כץ. "יש לי הרוג בגדוד, יהלי (סרן יהל גזית ז"ל – ש.ה) שהיה בטנק סמג"ד. יצאנו להתרעננות, ביקשתי ממנו להיכנס סמ"פ בצק"פ שהקמנו, וכמה שעות אחר כך הוא נהרג. זה, למשל, מישוהו שאתה יודע איך הוא נראה. אבל כששמעתי שאיתן פיש נהרג – מ"מ שכל הלחימה היה בגדוד 13 ולא ראיתי אותו אפילו בהתרעננות – אני מרגיש שאיבדתי אותו. ברור לך שזה שלך, למרות שאתה לא יודע איך הוא נראה, אתה אוהב

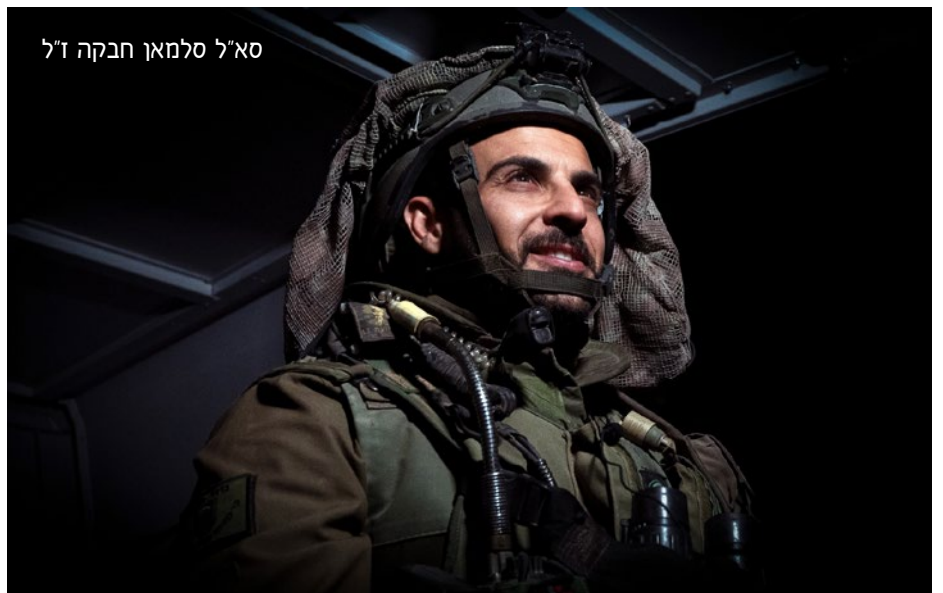
ואתה גם טועה לפעמים".
ביציאה הראשונה של הגדוד מעזה לאחר הקרבות האלו, המג"ד מגייס את הרס"ר כדי להרים ערב גדודי הכי מפנק שאפשר. לערב המיוחד מוזמנות גם משפחות שכולות ולוחמי עבר מיום כיפור. "אני זוכר את הערב הזה, בפעם הראשונה אני מרגיש המפקד של הגדוד – כי זו גם הפעם הראשונה שאני עם כל הגדוד האורגני שלי ביחד", מספר מג"ד 53. "אני אמנם מפקד על הצק"ג (צוות הקרב הגדודי, ש.ה.) מאז 15 בנובמבר, אבל רק מ-15 בדצמבר אני מפקד על הגדוד האורגני שלי".

סא"ל רועי כץ:

"נפילתו של מפקד יוצרת כאוס, ריק ובלאגן"

מה צריך גדוד שמאבד מפקד?
"להרגיש שיש לו מפקד, ולהרגיש שיש לו מפקד אחד. בתופעות כאלו, יש המון אנשים שנכנסים לריק. כשיש יותר מידי אנשים, יש יותר מדי דעות, וזו מסגרת היררכית. יש מפקד אחד, והוא צריך לקבל את ההחלטות – כי בסוף, אחריות יכולה לחול רק על בן אדם אחד, היא לא מתפזרת. זה מאוד מאתגר לגרום לאנשים להרגיש שאתה המפקד שלהם, בזמן מלחמה, כשאתה בקשר וחלקם לא ראו אותך מעולם".

סא"ל סלמאן חבקה ז"ל

"אתה צריך לאט לאט לפלס את הדרך האיטית שלך". רס"ן ונגר צילום: איתי כהן

רס"ן שי שמריוז'ל

שאני צריך לתת דיווחים לחטיבה ולתכלל את מה שקורה שם, ביחד עם המג"ד; לראות שאנחנו שולטים במצב. אני מחבר את הטנקים, מפעיל את האש, מחבר את החטיבה כולה לאירוע".

בעוד הגדוד מתפעל את האירוע מול החטיבה, מי שתופס פיקוד על הפלוגה הוא הסמ"פ, סגן שגיא גוטמן. "אמרנו שאנחנו חייבים שהם יצאו להתקפה לפני שהחיילים ייכנסו לשוק", מסביר רס"ן ונגר. "אחד הדברים הטובים שצריך לעשות, זה לראות שהם מושכים קדימה, לא נעצרים ומתחילים לחשוב על זה". רס"ן בטיט, בדיעבד, מצודד בהחלטה. "אם אנחנו עוצרים ושואלים, חושבים על מה היה, מנתחים יותר מדי – זה מכניס פחדים", הוא מסביר. "אנשים שנמצאים בעשייה, שיוזים בנשק שלהם, מחפים אחד על השני, נמצאים ביחד עם החברים שלהם – הפחד לא משתלט עליהם".

פצועים".

האירוע הקשה מתווסף לתלאות שעברו על חטיבת הנח"ל מאז השבת השחורה. ב-7 באוקטובר היו כוחות החטיבה מחולקים בין הגזרות, כשהגדס"ר נמצא בעוטף עזה, ויתר הגדודים – באיר"ש. במתקפת הפתע נפלו 20 חיילים וקצינים מהחטיבה, בהם המח"ט, מג"ד וסמג"ד הגדס"ר, ושני מפקדי פלוגות. האובדן בפתיחת המערכה לא מנע מהחטיבה להתאושש מהר ולהפוך לחטיבה שנלחמה ברצועת עזה את הזמן הממושך ביותר.

עם סיום הפסקת האש בתחילת דצמבר, חטיבת הנח"ל חזרה להילחם ברצועה, בתחילה בג'באליה ולאחר מכן המשיכה עם האוגדה לעבר דרג' תופאח.

בזמן שבגדוד מתפעלים את האירוע שנגרם בעקבות הפיצוץ, בישראל מתרחש אירוע אחר לגמרי. סמג"ד ב' של הגדוד, רס"ן בצלאל בטיט, חוגג את הברית של בנו, בנוכחות קציני עורף של הגדוד שהצליחו להגיע במיוחד. תוך כדי האירוע, מתפשטת השמועה על האירוע הקשה בעזה. לאט-לאט הקצינים מהגדוד חומקים החוצה, נעלמים תוך כדי השמחה. רס"ן בטיט מתחיל להבין שמשוהו קורה בגדוד, ומנסה לגשש ולהבין מה קורה. "דבר איתנו אחרי הברית", הם אומרים לו.

בינתיים בעזה, התמונה באר"ן מתבהרת. בגדוד מבינים שהם ספגו שני הרוגים – סרן (מיל') שאול גרינגליק ז"ל ורס"ן שי שמריוז'ל, מ"פ הפלחוח"ד. "אני עובד על אוטומט", נזכר רס"ן ונגר. "אני מבין

ברגע אחד

לאחר שמ"פ הפלחוח"ד של 931, רס"ן שי שמריוז'ל נהרג - כדור השלג הפיקודי החל להתגלגל. שני מפקדים שנכנסו לנעליו מספרים על המבט קדימה עם חלק מהלב שנשאר מאחור

זה קורה בימים הראשונים של המשימה בדרג' תופאח. גדוד 931 של חטיבת הנח"ל פותח יום נוסף של קרבות לטיהור האזור אשר נחשב לאחד ממעוזי חמאס. סביב השעה 10:20, רס"ן שי שמריוז'ל, מ"פ הפלחוח"ד עולה בקשר ומבקש עוד קצת זמן; הוא חושד כי אחד הבתים שהכוח אמור לכבוש – ממולכד. הוא מבקש לדלג עליו ולצאת להתקפה. המג"ד מאשר. "לדעתי לא עברו חמש דקות ושמענו פיצוץ גדול", משחזר רס"ן אסף ונגר, שהיה אז קצין האג"ם של 931. "חשבנו בהתחלה שמדובר בפיצוץ שלנו, של סוג של חבלה. ואז מישהו צועק בקשר שיש פצועים בפלחוח"ד, יש אר"ן (אירוע רב נפגעים – ש.ה.). רצתי יחד עם המג"ד לכיוון הכוח, בערך ארבעים מטר מאיתנו, לקח לנו בערך עשרים שניות – והגענו לאירוע מתגלגל שבאמת היו בו הרבה

רס"ן ונגר, על שמריז

ז"ל: "אני רוצה

להמשיך בדרך שלו,

זו דרך לשמור עליו.

ככה אני יודע שאני

לא שוכח אותו, וגם

הפלוגה לא שוכחת"

לצמוח עם הקושי

בחזרה בישראל, בשעה 14 בצהריים נגמרת השמחה של משפחת בטיט. סמג"ד ב' מתקשר למפקד המכלול כדי לקבל עדכון על האירוע. הוא מקבל את הבשורה ששמריז ושאו"ל – שניהם היו מ"מים שלו כשהוא היה מ"פ הפלחור"ד – נפלו בקרב. רס"ן בטיט לוקח נשימה עמוקה, נפרד מהמשפחה ונוסע מיד לכיוון עזה. עם השיירה הראשונה שנכנסת לגרוד – גם הוא נכנס. "פשוט אמרתי למג"ד – אני פה למה שאתה צריך. תן פקודות", הוא נזכר. למחרת בבוקר, רס"ן בטיט עוד מספיק לנסוע להלוויה של רס"ן שי שמריז ז"ל ולהספיד אותו.

"דיברתי עם המשפחה, אמרתי להם שאני חוזר לפלוגה כדי למסור את החיזוקים שלהם", הוא מספר. בטיט חוזר לעזה, ובבוקר – מקבל מהמג"ד את הפיקוד הרשמי על הפלוגה.

תחת הובלתו של רס"ן בטיט, הפלחור"ד יוצאים להתקפה נוספת, על תוואי מנהרות. "מה שצריך לעשות באותו רגע, זה לייצר ודאות ללוחמים", מסביר רס"ן בטיט. "להסביר להם שיש מפקד שמוכיל אותם ושאני פה בשבילם". הוא מכנס בהתחלה את המ"מים והסמלים, ומיד אחר כך את הפלוגה כולה. הוא מספר לחיילים על עצמו, על העבר שלו בפלוגה – וגם מעביר את המסר מהמשפחה של רס"ן שי שמריז ז"ל: תמשיכו להילחם, לא לעצור.

אפילו שהוא יודע שהתפקיד שלו זמני, בטיט לא מתייחס אליו ככזה; הוא משרד לחיילים שזו המציאות עכשיו. האדם היחיד שמוותר לו לשאול עד מתי יפקד על הפלחור"ד, היא אשתו של בטיט, שמקבלת בכל פעם את התשובה – "רק עוד שבוע". אבל הזמניות מאפשרת לבטיט לשמר את הרוח של שמריז בפלוגה. "אני מחליט להמשיך אותו כדי שלרגע לא יהיה עוררין שהפלוגה שלו היא לא הפלוגה הכי חזקה בצה"ל", הוא נזכר. "זו גם הייתה מבחינתי דרך התמודדות עם הקושי – לצמוח ממנו, לא לעצור בגללו".

דור חדש

רס"ן ונגר אמור היה להיכנס לפקד על הפלחור"ד באוגוסט 23, אלא שהחילוף נדחה לנובמבר; באוקטובר נטרפו כל הקלפים, וכדי לשמור על הרציפות בלחימה – הוא המשיך בתור קצין האג"ם של הגדוד. רק כאשר הגדוד עבר למשימת

פרוודור נצרים, התבצע חילוף בין בטיט לונגר. בחודש פברואר – באיחור של כחצי שנה – רס"ן ונגר נכנס לתפקיד מ"פ הפלחור"ד.

הכניסה לתפקיד בנסיבות האלו, משנה את זמן ההתאקלמות שיש למפקד החדש – וגם את הדרך שבה הוא יכול להכניס את התפיסות הפיקודיות שלו למסגרת. "אני מבין שאני לא יכול להכניס בבת אחת שינויים דרסטיים ולהפוך את הפלוגה ב-180 מעלות", אומר רס"ן ונגר. "אני צריך להמשיך איתם קדימה, ולאט לאט להכניס את הניואנסים שלי, את הדברים שאני מאמין בהם, את תפיסת הפיקוד שלי. אתה צריך ללכת על קצות האצבעות, ולאט לאט לפלס את הדרך האישית שלך".

היום, האתגר נראה אחרת. שלושה וחצי חודשים לאחר שקיבל את הפיקוד על הפלוגה, תמונת הכוחות נראית אחרת. בעוד לוחמים ותיקים השתחררו, לוחמים חדשים שלא נלחמו מעולם עלו לפלוגה. האתגר הנוכחי הוא להעביר את מורשת הקרב של הפלוגה ללוחמים החדשים. "אתה נותן להם לחוות התקפות וחיכוכים, להוציא אותם מהלם", מסביר רס"ן ונגר. "צריך לייצרוזוז חניכה של המפקדים והלוחמים הוותיקים, להבין איך מתנהלת הלחימה".

גם אחרי תקופה, ושני מפקדים שהחליפו את התפקיד לפניו, ונגר יכול להרגיש את הערכים ששמריז הנחיל בפלוגה. "להחליף את שמריז זה להיכנס לנעליים גדולות מאוד", אומר מ"פ הפלחור"ד. "המקצועיות שלו הייתה מאוד מורגשת בפלוגה. וגם בהיבט הערכים, טוהר הלב שלו. אני רוצה להמשיך בדרך שלו, זו דרך לשמור עליו. ככה אני יודע שאני לא שוכח אותו, וגם הפלוגה לא שוכחת".

"מה שצריך לעשות באותו רגע זה לייצר ודאות ללוחמים". רס"ן בטיט צילום: איתי כהן

שאלו בני

"זו זכות באמת שיש לנו מפקדים שבמהלך השירות שלהם זכו לראות את הדבר האמיתי"

אוסו

כבר מעל לחצי שנה שמועמדים לשירות קרבי צופים במלחמה דרך המסכים, ויודעים שאולי תכף יגיע תורם לחצות גבול ✘ כדי לרכך במקצת את נחיתתם בצה"ל, "במחנה" הפגיש בין טירוני שריון של אפריל '24 לבין מפקדי הכיתות שלהם, לשיחה נטולת דיסטנס ✘ הכלל היחיד: לטירונים מותר לשאול הכול

מייקי לוי | צילום: איתי כהן

הטירון:

טוראי דניאל בן דוד,
לשעבר חייל בצבא פינלנד

המפקד:

סמל אופק אבירן,
לחם בעזה

ה-7 באפריל הוא תאריך הגיוס שנקבע לטוראי דניאל בן דוד. באופן סמלי שכוה, בדיוק חצי שנה אחרי האסון, התגייס בן דוד לחיל השריון. אלא שהוא לא הגיע לצה"ל צהוב כביום היוולדו: עוד קודם לכן הוא שירת כחובש למשך תשעה חודשים בצבא פינלנד. "ראיתי איך מתנהל צבא של מדינה שלא נמצאת במלחמה ביום-יום שלה, ואיך מתנהל צבא שכן", הוא מספר. "אני זוכר שבפינלנד, בכל יום שני הראשון של החודש, השמיעו אזעקה; היו בודקים שהמערכת עובדת, למקרה שיהיה משהו. כאן, לעומת זאת, אני רגיל שאזעקה זה דבר אמיתי – זה אומר שטילים בדרך. זה היה תופס אותי בחרדה, אני לא בישראל, אני במקום אחר לגמרי וגם פה יש טילים, כאילו שזה רודף אותי. התגייסתי לשם בטירונות חורף, כך שאת הטירונות שלי עשיתי במינוס עשרים וחמש מעלות בממוצע. עכשיו, אני זוכה לחוות טירונות בשמש ובחום של שיזפון, עם הפודרה וכל מה שצריך. חמישים מעלות למעלה, אבל זו זכות בשבילי".

טוראי בן דוד התגייס לשני הצבאות בעקבות שיחה שניהל עם סבו. "בגיל 10 ניהלתי שיחה עם סבא שלי זכרונו לברכה, שהשביע אותי שאלמד את ההיסטוריה של שני העמים שלי, כי יש ביניהם המון במשותף", הוא נזכר. "לא סתם גם הדגל של ישראל וגם של פינלנד, כחול-לבן. אני חושב שזה מבטא את האופי שלי משני הצדדים אני מאמין שאם הוא היה פה היום, ורואה את מה שעשיתי, הוא היה עומד עם דמעות בעיניים ומצדיע".

רגע אחרי שסיים את השירות בפינלנד, חזר טוראי בן דוד לישראל כדי להתגייס, כשהוא מספר גם על התחושות הקשות כלפי החברים בפינלנד שלא הביעו עמדה על מה שקורה בישראל. "הייתה לי אכזבה מאוד גדולה", הוא משתף. "יש ביטוי באנגלית על הפינים, שאומרים שהם 'לא תקינים חברתי'. הם מאוד אנטטיפטיים, מכונסים רגשית. הם חיים באיזושהי בועה, ואין להם תפיסה אמיתית של המציאות שאנחנו חיים פה".

עבור סמל אבירן, זהו המחזור הראשון עליו הוא מפקד, כשרגע לפני כן סיים את חלקו בלחימה בעזה. "עליתי למבצעת ביולי שנה שעברה, תפסנו קו בצפון, ורגע לפני ה-7 באוקטובר יצאנו לאימון כשבאמצע היינו בבית. ב-7 באוקטובר הוקפצנו למחנה בצפון, וכמה שבועות לאחר מכן כבר ירדנו דרומה לשטחי כינוס ואז נכנסנו", הוא מספר. "אני זוכר שישנו שלושה שבועות באולם ספורט וזה היה קשוח; השגרה השתנה, פתאום לא לראות את ההורים. זה כלום לעומת מה שעברנו, אבל זה עדיין קשה. בחודש הראשון של התמרון לא יצאנו מהטנקים: עשינו צרכים בטנקים, אכלנו בטנק, ארוחת שישי בערב, עושים קידוש

"אתה פשוט מקווה שאתה תמצא את עצמך מוכן". טוראי בן דוד

קצת קשה אז דתיים. אז אתה מוצא את עצמך אומר איזושהי תפילה עם עצמך, אולי יש מי ששומע, אולי לא, אבל אתה מקווה שכולם חוזרים ושכולם יחזרו גם בריאים בגוף, גם בריאים בנפש. אתה רואה חברים, איך זה השפיע עליהם, על התפקוד שלהם, על ההתנהגות שלהם, איך הם השתנו אחרי הדבר הזה. ואתה פשוט מקווה שאתה תמצא את עצמך מוכן. לא משנה למה, גם אם זה למות למען המדינה."

בסוף השיחה, גם לסמל אבירן יש שאלה לטוראי בן דוד, "יש משהו שאתה מצפה שאחרי המלחמה אנחנו נשריש יותר בהכשרה?"

טוראי בן דוד: "בעיקר את התחושות האישיות שלך. זאת אומרת אני חושב שהמון במסגרת הצבאית יש איזושהי תחושה שאנחנו מספר ושנחנו חלק מגוף גדול יותר, מה שנכון, אבל בסופו של יום כשאנחנו חוזרים הביתה בסופ"ש אנחנו בני אדם, שאנחנו נעמדים מול עצמנו במראה ואנחנו מסתכלים על עצמנו אז בעיקר את מה שעוזר לכם לחזק את עצמכם ולשמור על החוסן הנפשי שלכם ומה שמחזיק אתכם עם הרוח קדימה ועם מבט מורם וגאה. ומוכנים לעשות כל מה שנדרש. אני חושב שזה מאוד יחזק אותנו גם כמחלקה, גם כפלוגה. לכן אמרתי בעיניי זו זכות באמת שיש לנו מפקדים שבמהלך השירות שלהם זכו לראות את הדבר האמיתי, את מה שכולנו שנים מתכוננים אליו ומתאמנים בשבילו. ואני מאמין שזה יהיה יתרון בשבילנו אחר כך שאנחנו נגיע לזה."

בן אדם. זה מאוד מבגר ומאוד גורם לך גורם לך באמת לשקוע במחשבות.

טוראי בן דוד: "יצא לך לפגוע באופן אישי עם הנשק שלך?"

סמל אבירן: "זה בעיקר עם התותח ואני ממש ראיתי את המחבלים מהכוונת, ראיתי אותם שני מטר מולי, וזה פשוט להרוג אותם. זה לא פשוט, זה מלחיץ, וכמו שאני יכול להרוג אותו עכשיו, הוא יכול גם להרוג אותי. בסופו של דבר מתגברים על כל התחושות האלו, כמו המחבלים שאתה מתחרט שלא הרגת, ומה שמחזיק אותך שם זו תחושת השליחות."

טוראי בן דוד: "שמעתי מהרבה חברים שהרבה פעמים כשיוצאים מעזה, במהלך הנסיעות עם הטנק יוצא שלא ככוונה דורסים גופות. הבנתי שאחר כך בטיפול בטנק אתה מוצא דברים לא סימפטיים בוחל. איך זה משפיע כשאתה יורד מהטנק, מסתכל על הזחל ורואה שיש שאריות של דם?"

סמל אבירן: "תשמע, זה מצמרר. אתה פשוט רואה את הבן אדם מרוח על הזחל. זה ממש לא נעים. אבל אה בסופו של דבר בשביל זה אנחנו פה. קיבלנו משימה, עשינו אותה, הרגנו מחבלים, גם אם אתה רואה גופה של אחד מהם. נכון, זה כואב, אבל אתה יודע שאת המשימה שלך אתה עשית."

במהלך השיחה, סמל אבירן שיתף גם על הרגע הקשה בו התבשרו על מותו של חברו בטנק סמוך עליהם. "במהלך התנועה שלנו לכיוון רימל, היינו צריכים לפתוח ציר, להתקדם. באמצע הכינו לנו מערב, תקעו את השיירה, וכשאנחנו מדברים אחד עם השני בטנק, אנחנו שומעים סוג של בום. טנק 1' עולה בקשר ואומר שיש לו שני פרחים, אחד הרדוף. זאת אומרת שהטען שלו נהרג במקום ויש לו שני פצועים. זה היה מאוד קשה. אתה שומע במלחמה על הרוגים ופצועים, אבל לא מאמין שזה יגיע אליך, וכשזה מגיע - אתה בשוק. ביום שקיבלנו את הבשורה, אני לא חושב שהצלחנו לתפקד. סיימנו את העבודה שלנו, אבל אחר כך לקחו אותנו למגנן סגור ועשו לנו שיחה. זה היה קשה להתאפס."

טוראי בן דוד: "אני יכול להגיד שכבר עכשיו כשיש לי חברים שנלחמים בעזה אז כל פעם כשנכנסים לעזה ומתנתק הטלפון, אני יכול להגיד אני בתור בן אדם לא מאמין - זה כאלו פתאים ברגעים הקשים יש את המשפט הזה

בקשר וממש באמצע קראו לי להגיע לפקד על ההכשרות. זה הרגיש נתק. רק לא מזמן קיבלתי הודעה ששני חברים שלי מהפלוגה מורדמים ומונשמים כי הייתה שריפה, אבל מצד שני אנחנו כאן במשימת שליחות של להכשיר את הדור הבא שנכנס פנימה; אם אנחנו לא נעשה את זה, בסוף לא יהיו עוד חיילים שיכנסו."

מזירת הקרב להכשרות, המפקדים מעבירים את הידע וגם את התחושות באופן ישיר לפקודים שלהם. "יש לי חבר שמשרת פה, שאמר לי שזו זכות שלמפקדים שלנו יש ניסיון לחימה אמיתי. הם יודעים מה מחכה לנו בפנים, וגם את המשמעות של להגן על המולדת", אומר טוראי בן דוד. "זה נותן לנו יתרון באופן שהם מעבירים לנו את ההכשרות. אז המילה שלהם זה סוג של קודש שאתה יכול לסמוך עליו. אתה יודע שהם יוציאו אותך הכי מוכן שאפשר."

טוראי בן דוד: "איך הרגיש לעבור ממוד של אימונים למלחמה?"

סמל אבירן: "באימונים לא הרגשתי שנותנים את המאה אחוז, כי לא באמת מאמינים שיקרה משהו וברגע שקורה משהו, נכנסנו לשוק. הכוח שלנו זו אחדות הפלוגה, והיינו מאוד מגובשים וחיזקנו אחד את השני וזה מה שעזר לנו בעצם. במיוחד שכל אחד נמצא ארבעה-חמישה חודשים עם אותו הצוות בטנק, חי איתם, יושב איתם, ובשביל זה התגייסת."

טוראי בן דוד: "הבנתי שכותבים מכתבים לפני הכניסה לעזה. אילו תחושות עוברות בך כשאתה מוצא את עצמך יושב, כותב מכתב שנועד לקריאה במידה ולא תחזור?"

סמל אבירן: "כל אחד בחר להיות בקרבי בשביל להגן על המדינה כי יש משהו מאחורי זה. זה מאוד קשה לכתוב עם דמעות בעיניים להורים שלך, ואין מה לעשות, פשוט מתמודדים עם זה ומבינים שהצבא צריך אותך, המדינה צריכה אותך וזה מה שצריך לעשות באותו הרגע. המכתבים הם לא חובה, זה מי שרוצה ורואה לנכון, אבל אנחנו נעביר את התחושות האלו, המורכבות, גם לטירונים ברגע שנתקדם בהכשרה."

טוראי בן דוד: "איך המלחמה השפיעה עליך כבן אדם, אני מניח שזה בונה חוסן נפשי, אבל שמעתי מחברים שחוטפים פוסט טראומה. אתה מרגיש שמאז המלחמה אתה ישן פחות טוב, שיש כל הזמן תחושת הישרדות?"

סמל אבירן: "קודם כל במלחמה אתה נמצא בשטח אש. אתה בהרגשה שאולי פגעת באזרחים, ואתה לוקח את ההרגשה של כמה קל לקחת חיים של בן אדם. כמה קל לחוץ על ההדק ולהרוג

"אנחנו כאן במשימת שליחות של להכשיר את הדור הבא שנכנס פנימה". סמל אבירן

הטירונים: טוראי איתמר גייר וטוראי יובל פז ✕ המפקדים: סמל נועם מילשטיין וסמל יובל חתוכה

הנחייה שמי שיוצא מהטנק מוזהה כמחבל. זו הרבה עבודה שלי בתור נהג ולהבין את השטח שאני נמצא בו, הרבה עבודה בתור מפקד שנלחם עם מדפים סגורים, שזה משהו שלא התאמנו עליו ממש בחיל עד היום, והרבה עבודת צוות, אווירה טובה ועוברים את זה."

טוראי פז: "כשאמר לך באמצע קורס להיכנס, הרגשת מוכן? הרגשת שאתה בשל?"

סמל מילשטיין: "אני הרגשתי מאוד מוכן. תמיד רציתי את זה, עוד לפני שהייתי מפקד. הייתי נהג בפלוגה מבצעית ואז יצאתי לקורס מפקדים, זה משהו שתמיד דיברנו עליו, אולי בהקשר של לבנון ולא דווקא עזה, אבל זה משהו שתמיד דיברנו עליו ותמיד הייתי מוכן אליו. בקורס מפקדים לא היה לי שיוכך לתוך צוות קרב פעיל, ובאמת נלחמתי והפכתי עולמות למצוא מקום להיכנס בו להילחם. כמעט נכנסתי בתור נהג נמ"ר של סמג"ד גבעתי, שפגשתי בשטחי כינוס. בסוף כן הסתדר ומצאתי, נכנסתי עם הפלוגה שלי. הייתי נעול, מאוד רציתי להיכנס, הרגשתי שאם אני נשאר מאחורה אני מאבד את זה, אבל מצד שני היו חברים שלא הצליחו. זה יכול לפגוש בן אדם התכונן כל השירות שלו למלחמה והיה החייל

עזה, או לבנון", אומר סמל מילשטיין. "זה לא חסר תקדים וכשאני נכנסתי לעזה, היינו באמצע האימון המתקדם והפלוגה שלנו שירתה בתפקיד מבצעי כמו כל פלוגה אחרת", מוסיף סמל חתוכה.

סמל יובל חתוכה

טוראי גייר: "איך זה לפעול בזמן שכולם רצים רגלי ואתה בתוך קופסת מתכת ענקית, עם כל כך הרבה כוח?"

סמל מילשטיין: "בפעם ראשונה שנכנסתי לעזה זו הייתה הכניסה הקרקעית הראשונה. הייתי באמצע קורס מפקדים ונכנסתי עם הפלוגה של קורס המפקדים. היינו תחת צק"ח גבעתי. זה היה הגדוד הראשון שנכנס קרקעית לעזה, וזה היה מאוד מאוד שונה ממה שאנחנו מכירים היום, מתאן יונס. לא היו כמעט כוחות חי"ר, אלא רק רק"מים. אסור היה לצאת בכלל מהטנק וזה היה מאוד קשה. אני הייתי באמצע קורס מפקדים, אז עוד לא הוכשרתי באמת להיות מפקד ונכנסתי כנהג. אני זוכר ש-21 ימים לא יצאתי מהטנק. זה להיות כל היום עם החבר'ה, עם הצוות שלך. זה לאכול בתוך הטנק, זה לעשות צרכים בתוך הטנק - הכל הכל בתוך הטנק. לא פותחים שום דלת, שום דבר. כי היה חשש ממתענים, וקיבלנו

את טוראי איתמר גייר וטוראי יובל פז אנחנו פוגשים שבוע אחרי שהתגייסו לצה"ל, ביחד עם סמל נועם מילשטיין וסמל יובל חתוכה, המפקדים שיצאו מעזה לפני מספר שבועות וחזרו לבסיס האם בשיפון כדי להכשיר את דור הלוחמים הבא. עבור המפקדים, ההכשרה נראית שונה לגמרי ממה שהם עברו כטירונים. בעבר המסלול התחלק למספר חודשי רובאות, ורק אז קיבלו את המקצוע, ואילו עכשיו לאור המלחמה, הטירונים יקבלו את המקצוע שלהם ולאחריו יעברו את מסלול הרובאות. "בטירונות שיריון יש שלב מאוד גדול של חי"ר", אומר סמל חתוכה. "השאר הוא מקצועי, הוא מאוד יבש. אז אנחנו עוד לא כל כך יודעים איך זה ישתלב. אבל אני יכול לומר שאנחנו מנסים. אנחנו יודעים על מה לשים את הדגש. אם פעם הכול היה תיאורטי, אז היום אני יכול להסתכל ולומר זה ממש מה שפגש אותי, אלה היו הבעיות שפגשו את החיילים בשטח כשהיינו שם. אנחנו יודעים גם להגיד להם את זה פשוט, הם ידעו להסתכל על זה בדרך יותר נכונה ממה שאנחנו ידענו, וגם כשאנחנו עושים להם איזשהו אקט, אז אנחנו יודעים איך לבנות אותו בהתאם לדברים שהם יותר רלוונטיים."

אי אפשר להתעלם מהחששות של הטירונים שמתגייסים בזמן מלחמה ורואים את עבודת השיריון בכל כתבה, מהדורה או דיווח. דרך המסכים הם צופים בחיית המתכת שמספקת כוח אש ללוחמי החי"ר ולעיתים גם סופגת לא מעט אש. "יש חששות, ואני מתגייס למלחמה, אבל אני חושב שזה מעבר לחששות. זו זכות לרדת שאנחנו מתגייסים לקרבי להיות לוחמים באמת", אומר טוראי פז. "אנחנו מתגייסים למלחמה ואנחנו יודעים שיכול להיות שתוך כמה חודשים מעכשיו אנחנו כבר נהיה בתוך לחימה. זה רק נועל אותנו, זה רק אומר לנו שכנראה כל דבר שאנחנו עושים עכשיו יש לו סיבה, גם אם זה לא נראה לנו הגיוני, לפחות לי זה ככה, וזה גורם לי פשוט לעשות את הדברים בצורה הכי טובה ולנסות ללמוד כל הזמן את הדברים החדשים ולהגדיל ראש."

בעוד מספר חודשים כשהם יסיימו את המסלול המתקדם, הטירונים יוגדרו כלוחמי שיריון ויוכלו לבצע פעילויות מבצעיות. במידת הצורך הפעולות האלה יכולות להיות גם חוצות קו. "אחרי חצי שנה של הכשרה הם יכולים למצוא את עצמם בתוך

סמל נועם מילשטיין

“אנחנו מתגייסים למלחמה ואנחנו יודעים שיכול להיות שתוך כמה חודשים מעכשיו אנחנו כבר נהיה בתוך לחימה”

המפקדים, כאמור, יצאו מעזה הישר להכשרת הלוחמים החדשים – אלא שבמקביל, מרבית חבריהם עדיין נלחמים. “מאוד מעסיק אותי העניין שאני נמצא פה ולא נלחם, והחברים שלי עדיין נלחמים. אבל אני באמת מאמין שהכשרת לוחמים, במיוחד בידי מפקדים שעברו לחימה – זה משהו מאוד משמעותי”, אומר סמל מילשטיין. “אני עסוק בלבנות את ההכשרה הזו, לפחות במחלקה שלי, כך שהיא תהיה כמה יותר מותאמת למצב בו בעוד חמישה חודשים – הם נלחמים. אני באמת מנסה לחשוב איך אני מביא להם אקטים שקשורים לחימה, איך אני מנגיש סיטואציות שיפגשו אותם בקרב”, הוא אומר ופונה לטירונים: “יהיה לכם הרבה זמן פנוי בהכשרה. כשאתם מחכים למטווחים, לטיולית שתגיע. זה הזמן לפתוח ספרות מקצועית ולקרוא. אם אין לכם – תבקשו ויביאו לכם. תשאלו שאלות, ואם אתם לא מבינים תבואו ותגידו שוב, רק ככה קולטים באמת.”

הגיוס על רקע המלחמה הגביר גם את המוטיבציה והביאה את גיוס שריון האחרון, לאחד מהגיוסים הגדולים ביותר שנעשו בחיל עם 108% גיוס. “אני זוכר שכשאני הייתי טירון – אני לא אגיד שהמוטיבציה לא הייתה קיימת, אבל היית מדבר עם אנשים שלא הצליחו להחליף שיבוץ”, משחזר סמל חתוכה. “המוטיבציה לא ממש הייתה פה. ועכשיו זה שונה לגמרי. אני לא חושב שהיה אפילו בן אדם אחד שאמר לי אני לא רוצה להיות פה, או אני לא רציתי להיות פה ושיניתי את זה. אנשים באו לפה וממש מההתחלה ידעו שהם רוצים להגיע לכאן. זו מוטיבציה מטורפת, במחזור שלי כמעט לא היית שומע את זה.”

על רקע ההכשרה, המפקדים החדשים יצטרכו גם להנחיל את מורשתם של חבריהם שנהרגו בזירת הקרב. “אני מחטיבה 7 בגדוד 77, וב-7 באוקטובר הרבה חברים שלי נהרגו, כמו מפקד הטנק שי לוינסון ז”ל שישן מתחתתי בכל ההכשרה והיינו צמד; יוני גולן ז”ל, המפקד שהוציא אותי לקורס מפקדים; סמ”פ בגדוד שלי, אריאל רייך ז”ל. צריך לדעת לשים את זה בצד, ולעבוד תוך כדי. לא להוריד את הרגל מהגז”, אומר סמל מילשטיין. “מתוך ההבנה שזה מה שהם היו רוצים. שבשביל זה הם נלחמו ובשביל זה הם נפלו, לא בשביל שאנחנו נעצור עכשיו. נעביר את המור”קים שלהם, את הסיפורים שלהם, את הדברים שהם האמינו בהם. זה מבחינתי ערך עליון.”

טוראי יובל פיו

טוראי גייר גייר

להנחיל את המורשת

בחודשים הקרובים, יחוו הטיירונים מסלול שטרם נעשה בשריון בשנים האחרונות, כשיתחילו קודם כל במקצועות ואז ברובאות. על רקע המסלול השונה והלחימה, לסמל חתוכה חשוב להסביר לטיירונים שמה שקורה בזירת הקרב, לא בהכרח זהה לאימון. “יש הרבה דברים שאולי אתם שומעים בבית, מחברים, משפחה וכאלה שאולי שירתו ומשרתים בשריון. יש הרבה דברים שעושים בלחימה, והם לא תופסים כאן”, הוא מסביר. “זה ש’שמעתי מחבר שהוא עשה את זה ככה, או שזה לימדו אותו בהכשרה ככה’. יש דברים שעושים בהכשרות, ויש סיבה למה עושים אותם. יש הרבה הנלי בטיחות שפחות תופסים בלחימה, פשוט בגלל שכשאתה במצב אמת, אז הסכנה לעומת המצב הרבה יותר גדולה לעומת הפעולה, אבל כשאתה נמצא בסביבה שהיא בסופו של דבר הכשרה והיא סטרילית, אז הסכנה החיצונית לא קיימת. אין שום סיבה שאתה תבצע פעולה שמסכנת את עצמך. היעילות המוגברת של הפעולה, היא לא שווה את הסכנה לעצמך, כי זה לא משנה כמה אתה לוחם מטורף והתרגיל מטורף, אם אתה נפצע בהכשרה שלך.”

טוראי גייר: “האם במלחמה בעזה, קרה שפגע בכנס נ”ט, ומה עשיתם באותו רגע?”

סמל מילשטיין: “בכניסה הראשונה עשו עלינו אמבוש של כמה חוליות נ”ט מכמה כיוונים. היינו דרוכים, והיה לנו מודיעין טוב, באמת אמרו לנו עוד עשרים דקות הולכת להיות עליכם התקפה על המגן, ותוך עשרים דקות הייתה התקפה. הכינו אותנו, אבל זה עדיין מפתיע. אני זוכר, שהתפוצץ לי נ”ט ממש צמוד לטען, אני הייתי נהג, וזה היה ממש קרוב לתא, כל הרסיסים וכל ההדף נכנסו לתוך הפריסקופ ולרגע נבהלתי, אבל אתה לומד להעריך את המכונה הזאת שקוראים לה טנק ולסמוך עליה. אתה יודע שבסוף אם אתה מתנהל כמו שצריך, אם מנהלים אמצעים תקינים, קשה מאוד לפגוע בטנק.”

מבויטים קדימה

הקצינים שיובילו את המלחמה הבאה, הם כיום חניכים וחניכות במלט"ק ובפר"ם אלון, בדרכם להפוך למפקדי פלוגות וגדודים ✕ ערב יום העצמאות ה-76 של ישראל, נציגי הדור הבא של הפיקוד הבכיר מספרים על המלחמה מעיניהם - ומה לדעתם אפשר לעשות אחרת

דריה טס | צילום: איתי כהן

”אני מסתכל על כל תפקיד כתפקיד האחרון”

מי אני: רס"ן דני לושקוביץ, מעין צורים. לפני ההכשרה: התגייסתי לחיל ההנדסה ועד תפקיד המ"פ הייתי בגדודים 603 ו-605. ב-2020 עשיתי מעבר ליחידת יהל"ם כמ"פ סילוק פצצות. לאחר מכן עברתי להיות סמג"ד בגדס"ר גבעתי והייתי חלק מהלחימה שחווה הגדוד בשכם.

איפה הייתי ב-7 לאוקטובר: הייתי בבית בעין צורים וכשהבנתי מה קורה נסעתי ישר לסיירת, ידעתי שהערך המוסף של הידע שלי בסילוק מטענים יהיה משמעותי לפעילות היחידה וזה מה שהתעסקתי בו. בגלל שחזרתי לא כמפקד אלא ככוח עזר, עוד לוחם מנוסה שיכול לתרום מהידע שלו אני חושב שהייתה לי חוויה ייחודית שעיצבה אותי עוד יותר כמפקד. אחת המשימות שקיבלנו בקורס הייתה לכתוב על החוויה שעברנו במלחמה. השלמתי עשרה עמודים על כל מה שאני זוכר, מהרגע שבו יצאתי באוטו מעין צורים, דרך ההגעה למשמר הנגב, הכנת הנמ"רים ללחימה ויציאה לנחל עוז בנמ"רים על הכביש כדי לכבוש מחדש את היישוב ולהגן מהמתקפות. תיעדתי גם את תקופה ההמתנה המתוחה בשערי העיר עזה, הלחימה בג'באליה ובשטאי והפסקת האש. תיעדתי את רגעי השבר, את הידיעות על צוות איטח שנפלו בפיצוץ מבנה ממולכד וצוות ורדה שנפגעו מנ"ט. ואת רגעי הניצחון, כשהצלחתי לנטרל מבנה ממולכד אליו נכנסנו. כלוחמים, אנחנו צריכים לדעת שבין אם אנחנו בפעילות מגיבה או מתפרצת צריך לעבוד קשה, שהיצר של העשייה יוביל את הלחימה. לשבת לא עושה טוב לאף אחד, לא בלחימה ולא בזמן תעסוקה מבצעית. כמפקד יש לך את העל'מנט' אבל אתה צריך ליוזם משימות בלי שיגידו לך. אחרי המתקפה בשביעי באוקטובר, זה בלט בפעילות שאני חוויתי, לא חיכינו למשימות יצרנו אותן לעצמנו, יזמנו וזה מראה מה אנחנו מסוגלים לעשות. בשביעי באוקטובר המחויבות ליצור משימה הייתה ברורה, אבל לאורך תקופה ארוכה ושוחקת זה קשה.

המלחמה בשבילי: לאורך כל המלחמה - הרגשתי צורך להוכיח את עצמי. כל בוקר כשקמתי ובכל קרב מחדש אמרתי לעצמי, עכשיו זה הזמן להוכיח את עצמך. זה עניין של גישה חיובית, של פתרון בעיות שיכולה להדביק את הלוחמים. במלחמה, מספיק יום אחד שבו לוחם לא במיטבו והוא מתחיל לשאול את עצמו 'מה אנתו עושים פה' ומתי אנחנו יוצאים מכאן לרענון'. לאורך

חצי שנה של מלחמה, בין אם מדובר בלוחם בן 20 או בן 50, הוא יתקשה להישאר דרוך. בכל בוקר הם קמים למלחמה חדשה וסופרים את הימים. אני לא ראיתי בסיירת או בכל כוח אחר שפגשתי שהם ויתרו לעצמם, כל יום מחדש הם קמו להילחם.

תגובות קרב: אני לוקח ברצינות את עיבוד חוויית הלחימה, לדעתי מפקדים צריכים לנרמל את ההתמודדות עם תגובות קרב ולהנגיש ללוחמים וללוחמות, לחיילים ולבני משפחה את כלי ההתמודדות. אני גם עברתי טיפול, כדי לעבד את חוויית הלחימה.

כולם מגיבים לקרב, כולם חיים את זה, השאלה היא האם זה משתק אותם או ישפיע עליהם בעתיד. כשהגענו לזירה שבה לוחמים ראו את חבריהם שלהם הרגוים או פצועים, קודם כל ווידאנו שכולם נשארים בתפקוד בסיטואציה. סביבנו היו מחבלים שצריך לנטרל ופצועים שצריך להשאיר בחיים בנוסף לממצאי שבויים ונעדרים שאפשר לאסוף ועוד המון משימות קריטיות. צריך להתעורר. זה בידיים שלנו כמפקדים, להתאמן עם הלוחמים כדי שלא משנה כמה האירוע קשה הם ידעו שיש על מי לסמוך, כי מחר הם עלולים למצוא את עצמם בצד השני. הלוחמים צריכים לדעת שאם הם נפגעים יש מי שידאג להם לטיפול ופינוי, מי שידאג שהם ישארו בחיים.

האתגרים הבאים: אחד האתגרים הפיקודיים הבאים של הצבא יהיו בשימור הזיכרון של המלחמה הזאת, הכישרונות וההצלחות, חוויית הלחימה שממנה אפשר להצמיח דור של לוחמים טובים אפילו יותר. יש דורות שבהן הנציחו את הגבורה. לפני המלחמה הייתי שואל את עצמי אם אנחנו מתקרבים לקרסוליים של הלוחמים הדגולים של פעם, דורות הפלמ"ח והמלחמות הגדולות כמו מלחמת יום כיפור. בסיפורי הגבורה תמיד היה רמז שפעם הייתה לחימה אמיתית והיום זה כבר לא יקרה, נוצר ריחוק - גבורה היא משהו של דור אחר. לדעתי הגישה צריכה להיות של העברת כל חוויית הלחימה. כשאני אדבר על המלחמה אני אסביר איך נלחמתי, טעיתי, נכשלתי והצלחתי ואני רוצה שאתם (הלוחמים) תהיו טובים יותר ממני. אין ניתוק בינינו, אלא אחוות לוחמים שמבוססת על המציאות שכוללת גם טעויות.

בתפקיד האחרון, כשקצין שאל אותי אם אני מתכנן להמשיך גם לתפקיד הבא בתוך צה"ל עניתי לו שאני תמיד חושב על התפקיד כתפקיד האחרון שלי, כדי לא לפחד לעשות טעויות, כדי לא להיות מוטה מפוליטיקות. אני רוצה להיות מרוכז רק במשימה, במלחמה הבאה שיכולה לקרות בכל רגע.

"אנחנו צריכים להיות מוכנים לשאלות קשות"

מי אני: רס"ן יואב אורבך, משרה בעוז. לפני ההכשרה: התגייסתי לסיירת גבעתי ועשיתי שם את רצף ההכשרה כלוחם ומפקד לוחמים עד לתפקיד מ"פ עורב בסיירת ומשם עברתי הסבה לשריון. שמחתי על ההזדמנות להכיר חיל אחר. בראי המלחמה, הרגשתי שזה נתן לי להכיר את המקצוע השריונאי, מבחינת ההבנה של עבודה עם כלים כבדים כמו הנמ"רים, שאיתם אנחנו נכנסים בגבעתי.

איפה הייתי ב-7 לאוקטובר: הייתי בבית כשבשעה שמונה וחצי הבנתי שקורה משהו חריג ונסעתי דרומה. בדרך התקשרתי לסמח"ט והבנתי שאני צריך להגיע לשדה תימן, לימ"חים. בסביבות השעה 10 בשדה תימן הכנו את הנמ"רים ובשלוש כבר יצאנו לכפר עזה.

הייתה לי דילמה קשה כנסעתי דרומה. קיבלתי טלפון ממג"ד 9 (מחטיבה 401, ד.ט.) שסיים תפקיד ושאל אם אני מגיע אליהם להכין את הטנקים למלחמה. באותו רגע החלטתי שאני חייב להצטרף לגבעתי ללחימה, המשימה של ההכנה למלחמה חשובה מאין כמוה אבל באותו רגע הרגשתי שהכי חשוב להילחם על יישובי העוטף. בכניסה ללחימה זה היה מוזר כמפקד להיות ללא לוחמים, אבל מהר מאוד חברה אלי חוליית לוחמים. באותם ימים הלוחמים חיפשו בתוך חוסר הוודאות את המפקד שיוביל אותם להסתער. המג"ד והמח"ט היו משמעותיים מאוד באותם רגעים, כשהם כל הזמן מקדימה - זה היה קריטי. כולנו חיפשנו את דמות המפקד להסתכל עליה, גם אני. היו כמה פעמים בהם, רגע לפני כניסה לבית עם מחבלים, הסתכלתי למפקד בעיניים כדי לשאוב אנרגיה. אני חושב שרק עכשיו אני מעכל שבקרוב, בסיום הקורס, אלה יהיו אנחנו.

המלחמה בשבילי: לצד הצניעות מפקד צריך להיכנס לתפקיד כשהוא בטוח במי שהוא, בניסיון שלו. חוויתי את זה עכשיו - אין זמן למחשבות במלחמה, כל ספק יכול לטלטל לא רק אותך אלא את הפקודים שלך שצריכים אותך מרוכז. באותו רגע אתה צריך להיות בטוח לגמרי ואחר כך בתחקור זה הזמן לשאלות. בלחימה הצלחתי להיות בטוח בעצמי, בפקוד שלי כי הבנתי את האחריות שהייתה לי על החיילים והאזרחים.

האתגרים הבאים: כשאני חושב על מה שקרה בשביעי לאוקטובר אני מרגיש שאני חלק מהכישלון, זאת מורכבות גדולה. לא תיארתי לעצמי שנכשל ככה. הגזרה האחרונה שלי עם גבעתי הייתה שם, בעוטף עזה. חיינו את הגזרה הזאת ידענו איך היא נראית ומרגישה. הרגשתי מחובר להתיישבות ולמשימה. אמרתי לעצמי 'איך זה קרה לנו?' זה לא הגיוני, לא נתפס. זאת תחושה קשה כשאני מתחיל לחשוב על האחריות האישית שלי. אבל ככל שנכנסים לעשייה, ללחימה זה זה הצידה וחזר בהפוגות. זה הכה בי כשאני עצרתי לשתות מים על סלע בין קרב לקרב. זה כמה בי גם עכשיו חודשים אחרי שזה קרה, אני ממשיך לשאול את עצמי את השאלות האלה ומנסה להתעסק באיך זה לא יקרה עוד פעם.

לדעתי כדי שזה לא יקרה שוב צריך צניעות. שלא נאדיר את עצמנו ונזלזל באוב, אנחנו ראינו למה הוא מסוגל. אנחנו צריכים להטיל ספק במה שאנחנו עושים ולשאול שאלות קשות. כמפקדים להיות מוכנים לענות על שאלות קשות.

”כמפקדים אסור להיות פחות ממאה אחוז”

שם: רס”ן ע’, גר בתל אביב.
לפני ההכשרה: שירתי כטייס סופה, ואני אחזור לפקד בבסיס במצפה רמון. המסלול בחיל האוויר הוא ארוך והרצון להמשיך בשרות נובע ממשמעות גדולה שאני רואה בפיקוד ואהבה למקצוע הטיסה. איפה הייתי ב-7 לאוקטובר: בשבעה, במטח השני על המרכז הבנתי שאנחנו בסיטואציה אחרת. לקחתי תיק, ארזתי אותו, נתתי נשיקה לאשתי ולבנות ומשם נסעתי לטייסת ושם הייתי במלחמה. כשהגעתי לטייסת כל הגף הטכני והלוחמים היו ועשינו כל מה שאפשר כדי להמריא כמה שיותר מהר למשימות יירוט, תקיפה והגנה על שמי המדינה.

המלחמה בשבילי: מאז השבעה באוקטובר, לא יצא לי להרגיש שונה כשאני מסתובב כתל אביב על מדים. אנשים שראיתי ברחוב, חברים ומשפחה הרגישו לפעמים את הצורך להגיד תודה ולהביע הערכה שאתה לובש מדים ונלחם בשבילם. לצד זה יש גם שיח על התפקיד של חיל האוויר בשביעי ובמלחמה וחיל האוויר יודע לתחקר במדויק מה הוא עשה והוא יפורסם בכנות ויושרה.

מבחינתי הסיבה להמשיך בצה”ל ובחיל האוויר היא הפיקוד – היכולת להשפיע על ההמשך. עבורי פיקוד זה אנשים דבר ראשון. לקחת אנשים לבצע משימה מורכבת שיש לה השפעה על המלחמה הנוכחית ועל המדינה. אנחנו צריכים לעשות את המשימה בצורה הכי מקצועית תוך הבנה שאנחנו מסכנים את חיינו כדי לבצע אותה וזה ערך נעלה, להגן על המדינה. אחרי השביעי באוקטובר המשמעות של לבישת מדים והזכות להיות חלק מהמנגנון שמגן על המדינה והעתיד שלה במהלך המלחמה. העיסוק במלחמה הוא גם להוביל אנשים לקרב ולחזק אותם דרך הפיקוד, שיצליחו לתת את המאה אחוז במשימה. לנו בתור מפקדים, אין את היכולת לא להיות מאה אחוז, זאת הדרישה שהשביעי באוקטובר הדגיש - את האחריות שיש לנו כלפי האזרחים שסומכים עלינו להגן עליהם. זאת המשמרת שלנו ואי אפשר לא להיות מאה אחוז. חיל האוויר פועל בכל החזיתות והגזרות והאחריות שאנחנו מרגישים שחצי השנה האחרונה וגם לפני כן היא גדולה, כדי שנוכל לעשות את המוטל עלינו כל חייל, לוחם ומפקד צריך להבין שהוא חלק מהמכונה הזאת שהיא חיל האוויר וצה”ל.

הקשר המשפחתי: במשפחה שלי יש צד אחד שלחם בפלמ”ח ומהצד השני סבתא שניצלה מהשואה, השילוב הזה בין זיכרון השואה לכוח העברי נותן לי תחושה שיש לנו על מה להגן שאין מקום אחר. כל מה שעשיתי מגיל הגיוס ועד עכשיו זה לטובת המלחמה, זה כל מה שהתאמנתי אליו. לפעמים אני חושב שיש קושי להסביר לדור הצעיר שהוא נכנס למקום הכי משמעותי שהם יחוו בחיים שלהם, זה דורש הרבה תקשורת ועבודה בגובה העיניים עם האנשים. בתקופת הלחימה המשמעות הזאת ברורה יותר מתמיד והאיומים רק מתגברים ולכן אנחנו חייבים להיות חזקים, טובים ומקצועיים.

כמפקד, השביעי באוקטובר מאוד השפיע עלי והבטחתי לעצמי שזה לא יקרה שוב. ככל שאני אוכל בתור מפקד אעשה כל דבר כדי שזה לא יחזור על עצמו. אני מאמין שהדבר הקריטי ביותר הוא המשמעות, תחושת הזכות ללבוש מדים ולהגן על המדינה.

"מהזוטרם ועד הבכירים, כולם נושאים באחריות"

מי אני: סרן נאיה בירמן, מתל אביב.
לפני ההכשרה: קצינת אג"ם בגדוד התותחנים 334.

איפה הייתי ב-7 לאוקטובר: בבוקר התקשר אליי המג"ד ואמר 'תגיעי לדרום'. נפגשנו בפיקוד ומאותו רגע ולמשך חודש וקצת הייתי 'שדכנית' בגדוד שלי – זה נקרא 'שדכנית רקטית'. ישבתי בחטיבות המתמרנות או בפיקוד הדרום, כגורם מקצועי שעוזר להפיל את האש של הגדוד, לטובת אותם המסגרות.

המלחמה בשבילי: אני אזכור בעיקר את ההפעלות שעשינו. הגדוד שלי מתעסק באמל"ח שהוא יחסית חדש בצה"ל, זה היה ממש בין הפעמים הראשונות שהפעילו בסדר גודל כזה את הגדוד ואת האמל"ח הרקטי. זו חוויה שמאוד חיזקה, עבורי לפחות, למה חשוב להיות במערכים לוחמים ומשפיעים. פתאום, לחוות אירוע כל כך קיצוני ומאיים על העורף – ולצערי יש לי גם בני משפחה וחברים קרובים שנרצחו בשבעה באוקטובר – זה נתון יותר הבנה של למה אני עושה את מה שאני עושה.

המלחמה שינתה בי: דווקא התקופה שקדמה למלחמה, היא זו שצריך ללמוד ממנה. כל מה שקשור להערכת המצב, הערכת האויב, איך אנחנו נערכים ומה אנחנו עושים ביום-יום – כדי שכשנגיע ליום פקודה, יום קיצון כזה, אנחנו נהיה במצב הכי טוב שלנו והחיילים יהיו הכי מוכנים והכלים במצב הכי תקין שלהם.

צמיחה מהשבר: הדבר הראשון הוא שצריך להגיד שנכשלו, לצערנו. אני חושבת שכל האנשים בצבא מהזוטרם ועד הדרגים הבכירים, נושאים באחריות וגם מרגישים רגשות אשם שבאמת לא היינו במקום הנכון ובזמן הנכון. אני חושבת שמה שהכי בונה כאן את האמון זה שאני רואה כמה הצבא מתעסק בלשפר, בלחקר, בלהבין – מהדרג הטקטי ועד הדרג האסטרטגי – מה עשינו לא נכון, מה עשינו נכון ואיך בפעם הבאה נעשה יותר טוב ונהיה מוכנים יותר.

מה הייתי משנה בצה"ל: זה כאילו מתבקש להגיד כי אני אישה, אבל אני חושבת ששילוב הנשים צריך לעלות מדרגה נוספת בצבא – בחברה ככלל – ובצבא בפרט. עדיין יש תקרת זכוכית. אני מהאסכולה שאומרת – אל תורידו את הסטנדרט, תנו לנו להגיע אליו. מי שתעמוד בו – תעמוד, מי שלא – לא וזה בסדר. צריך לתת יותר הזדמנויות. חובת ההוכחה תהיה עלינו. אני חושבת שבתפקידים שאנחנו כן נמצאות בהם היום, הוכחנו שאנחנו לא פחות מגברים ולפעמים אף יותר. וזוהי לא חוננה על מגדר אלא על אופי ועל אישיות.

איך מפקדי העתיד ידעו למנוע אסון: אני חושבת שצריך לדמיין תמיד את התרחיש הכי קיצוני. לשבת עם הפנים לגזרה ולחשוב, 'מה הדבר הכי גרוע שיכול לקרות כאן'. אסור להגיד 'אין מצב, זה חלום בלהות, זה לא יקרה בחיים'. כנגד זה להיערך ולתדרך את הרמות למטה. לפעמים מאוד קל למפקד לראות את התרחישים הכי גרועים, אבל לא כל מי שתחתינו רואה את זה. חשוב להסתכל יום-יום ולשאול את עצמך, 'איך אני מתכוונן? החיילים שלי מוכנים? איך הציוד שלהם נראה? כמה קל לי להוציא אותם מהש"ג? כמה מהר אני עושה את זה?' וכמובן, תרגול, תרגול, תרגול. מה שנתרגל רק פעם אחת – ייצא על-הפנים בפועל; מה שנתרגל מאה פעמים, כבר נעשה אותו בלי לחשוב פעמיים, על אוטומט.

"הדרך להחזיר את האמון היא להיות כנים"

מי אני: אל"ם י', מכרמית.
תפקיד: מפק"ץ בפור"ם אלון, מפקד מגמת אוויר בצוות 2. במקביל, אני טס בטייסת 'יסעור', ועושה משמרות כבוד של חיל האוויר בתא הגנה.

המלחמה בשבילי: האירוע הכי משמעותי היה כשקיבלנו משימה להטיס את החטופים מכרם שלום לבתי החולים. החלטנו בטייסת שאת הטיסות עצמן יובילו דווקא צעירי הטייסת. מהצד שלי, הלכתי לחמ"ל של אכ"א, ומשם שלטנו במשימה. היינו צריכים להבין איזה חטוף יוצא, מי המשפחה שלו, לחבר את המסוקים, ולהפגיש את כולם יחד בכרם שלום. אחר-כך דאגנו שהמסוקים יגיעו אל בתי החולים הרלוונטיים, ושגם המשפחות יגיעו לשם. בתוך כל המלחמה והכאוס, היינו שותפים למבצע היסטורי. זה היה מאוד מרגש.

צמיחה מהשבר: הדרך להחזיר אמון, בעיניי – היא להיות כנים, שקופים. להגיד, אנחנו נכשלנו במשימתנו, אבל אנחנו עושים את הכול כדי להחזיר את תחושת הביטחון ואת הביטחון. אם נתמיד בכיצוע המשימות ונגיד את האמת בשקיפות, האמון יחזור.

מה הייתי משנה בצה"ל: אני חושב שהצבא צריך להוביל את תפיסת הביטחון החדשה לאורך האיומים שקיימים עלינו. היא צריכה להיות כזאת שלא מוכנה לקבל שיש לנו אויב כל כך גדול ומשמעותי, שיושב לנו על הגדרות. ברור שזה אירוע מדוני, שהמדינאים צריכים להגדיר את תפיסת הביטחון ולחתום עליה – אבל אני חושב שהצבא צריך לדחוף לתפיסה הזו, ואני מקווה שהם יקבלו את זה.

נחרט בזיכרון: במהלך המלחמה נהרגו שני חניכים שלי מפור"ם משנה שעברה, ועוד חניך אחד שנפצע קשה מאוד. אני רואה את החניכים, ואני יודע לקראת מה הם הולכים, להיות מג"דים במלחמה. אני רואה מה קרה לחניכים שלי משנה שעברה – זה צובט את הלב וממלא אותך בגאווה באותה מידה פחות או יותר – שניים מהם נהרגו ואחד נפצע קשה. שלושתם מהאנשים הכי טובים שיש לנו.

חרטות מהמלחמה: אני מצר על כך שב-7 באוקטובר, לא שלחנו את אחד המסוקים שלנו לנחות ליד ניר עוז. אני יודע היום בדיעבד שהמחבלים התקדמו קדימה, סגרו את הצירים – ורק אנחנו עם המסוקים הצלחנו לעקוף אותם ולהביא כוחות לקדמת אזור הלחימה. אנחנו לא ידענו מה המצב הלחימה בשטח, ולכן שלחנו שישה מסוקים – עם גודד לוחמים – לאזור עלומים-בארי. אין ספק שזה עזר מאוד ללחימה שם, אבל אני סוחר איתי מחשבה, אם היינו לוקחים יסעור אחד – 50 לוחמים – ומנחיתים אותו ליד ניר עוז... המצב שם היה משתנה, אבל לא באמת ידענו מה היה המצב שם.

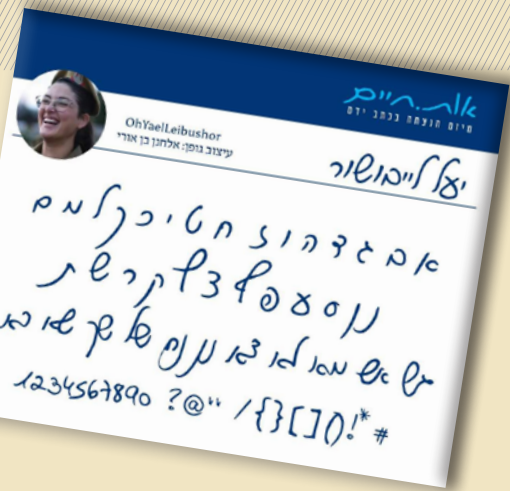
יום העצמאות השנה: בכל שנה אני מגיע לאירועים האלו בפרספקטיבה שונה. זו שנה הרבה יותר עוצמתית בעיניי. התחושה שהחיים שלנו כאן במדינת ישראל, הם לא מובנים אליהם. אני חושב שאמרתי את זה גם לפני שנה – אבל בתוך-תוכי אמרתי לעצמי 'כן, אבל אנחנו כל-כך חזקים, ואנחנו יכולים על כל דבר...'. השנה אני אומר שאנחנו צריכים להתאמץ אפילו יותר כדי להיות ראויים למדינה הזו, למה שעשו כל קודמינו בתפקידים ובצה"ל.

"אנחנו מרגישים שאנחנו נוגעים בדבר אינטימי, מאוד חי". משפחת ירחי

אשרהו אתני

גופן אישי שנוצר מכתב ידם של הנופלים, הוצאת ספרים שמעמיקים את סיפור חייהם וחברת סטארט-אפ חדשה לזכר כל חלל ✕ מאז 7 באוקטובר קמו עשרות עד מאות יוזמות הנצחה שמבקשות לייצר זווית אחרת לשכול ✕ האנשים שמאחורי המיזמים משתפים באתגרים, בכאב ובתחושת השליחות

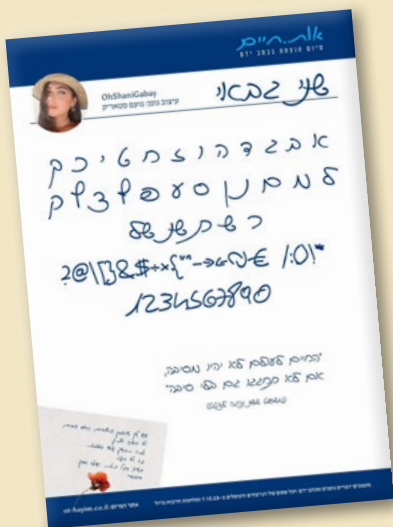
"ישאר אותם עוז ראם"

מיזם "אות. חיים"

האישיות של הבן אדם, את האנרגיות שלו, את הווייב, מסבירה ירחי. "צריך ממש להצליח לקחת את האותיות הנכונות, לבחור אותן בקפידה, כך שאנשים שמכירים את אותו אדם ויראו את הפונט יגידו – זה הכתב שלו, זו האישיות שלו. אני חושבת שההדרפםיות של הגופן, של כתב יד אנושי ככלל, זה משהו מאוד חזק. כשאנחנו מעורבים בתהליך כזה, אנחנו מרגישים שאנחנו נוגעים בדבר אינטימי, מאוד חי. אתה ממש מרגיש את האנרגיות של האדם, והנה אנחנו מצליחים לשמר אותם עוד רגע."

הכנת הגופנים מובילה גם למפגשים מרגשים עם משפחות הנופלים והנרצחים. אחד המפגשים הזכורים היטב לירחי הוא המפגש עם משפחתו של סא"ל סלמאן חבקה ז"ל, מפקד גדוד 53 בחטיבה 188, שנפל בקרב בעזה. "כשקיבלנו את כתב היד של סלמאן ודיברנו עם אבא שלו, הסתבר שהוא כתב בעברית בלבד מכיתה ח", מספרת ירחי. "ובכל זאת, כשהמעצב אלחנן בן אורי הגיש את הפונט הסופי, הבחנו מיד שאפשר לראות את משיכות המכחול של הערבית, אפשר היה ממש להרגיש את זה. נסענו אל המשפחה כדי להעניק את הפונט באופן אישי להורים שלו. אנחנו בקשרי אהבה וחביבה איתם עד עכשיו."

הצלתו של המיזם חידדה עבור יוצריו את החשיבות של הנצחה רלוונטית לימינו. "אנחנו חיים בתקופה שהנצחה משנה את פניה, זה לא רק שלט תקוע על אבן באיזשהו מקום", אומרת ירחי. "יש דרכים חדשות להנצחה, יותר דינמיות, רעננות, צעירות. כאן יש הנצחה 'חיה' דיגיטלית, עם השפעה מאוד גדולה על המרחב היוזואלי, התרבותי הישראלי באופן כללי. עם הגופן, האדם היקר שהמשפחות איבדו, ממשיך באיזשהו אופן לחיות ולפעם – וזו המטרה שלנו."

עם תחילת המלחמה, קיבלה המעצבת הגרפית לאה מרמורשטיין ירחי פנייה לא שגרתית. חברתה הטובה של ירחי, אשת החינוך יעל מסיקה מיימון, שיתפה אותה בכאב שחוה ביתה – על חברתה הטובה ניר רביב שנרצחה בכפר עזה יחד עם בן זוגה – וביקשה את עזרתה בעיצוב גופן (פונט) מכתב ידה של רביב. "ניר השאירה למשפחתה ולחברותיה המון מסרים כתובים", מספרת ירחי. "כתב היד שלה היה מאוד משמעותי למי שהיה קרוב אליה."

ירחי, שלפני שבע שנים זכתה בפרס ראש הממשלה ונשיא המדינה על עיצוב גופן עלי-שם הנשיא יצחק נבון, הבינה מיד שיש כאן הזדמנות. "בשנייה שהיא אמרה לי את זה, ידעתי שזה עומד להפוך למיזם גדול", היא נזכרת. "בתוך שעה עשיתי מיתוג למיזם, ובתוך שעתים היו לנו יותר ממאה מתנדבים שהתעניינו."

שבעה חודשים אחרי, מיזם "אות. חיים" כולל עשרות מתנדבים שעוסקים במלאכת יצירת הגופנים ממכתבי הנופלים והנרצחים. משפחות אשר מעוניינות ביצירת גופן לזכר יקיריהם, פונות באמצעות טופס מקוון לאנשי המיזם – שמשדכים בין מעצב למשפחה. לצד מעצבי הגופנים, המיזם כולל שותפי דרך האמונים על ניהול הפרויקט, יצירת הקשר עם המשפחות השכולות, התפעול הטכני של האתר ועוד – כולם, כאמור, בהתנדבות מלאה.

"ארגנו את המיזם עם המון מחשבה, תשומת לב ורגישות", אומרת ירחי. "מעצבי הגופנים, שזו נישה מאוד מקצועית ומיוחדת, מקבלים לידיהם חומרים וכתבי יד מקוריים של נופלים במלחמה, מעבדים והופכים את זה לפונט מאוד איכותי ומקצועי שאפשר להוריד באופן חופשי מאתר המיזם."

עם צבירת התאוצה של המיזם, ירחי הבינה לעומק גם את האתגרים שהוא מביא איתו. שיתוף המתנדבים במכתבים הרגישים של הנופלים והנרצחים דורש זהירות רבה, והפעלת שיקול דעת. "אנחנו מקבלים מכתבי אהבה, פרידה, מכתבים להורים, מכתבי פרידה מהחיים, מכתבי פרידה מבן זוג. אנחנו נוגעים במכתבים האלו בחרדת קודש, בהשתדלות שלא לפספס אף פרט. אם יש תכנים רגישים, הם לא מגיעים לכל המתנדבים, אלא רק למעצבי הפונטים הספציפי ולצוות המיזם", היא מציינת. "אנחנו רושמים עליהם שהם רגישים והם לא יתפרסמו. לפעמים בונים עליהם את הפונט. התכנים שאנחנו מעלים באתר וברשתות, כמוכן מאושר בשיתוף עם המשפחות בהדדיות, כבוד ושמירה על הפרטיות שלהם."

העבודה של צוות המיזם דורשת תשומת לב קפדנית, בין היתר מתוך רצון ליצור גופן נאמן במידה גבוהה לכתב המקורי. "צריך לקלוט את

מייקי לוי
צילום: איתי כהן

"להוציא אותם מהקוביות"

מיזם "סיפור חיים"

רס"ן טל גרושקה ז"ל

למתנדבים: עורכים, סופרים, עורכים ספרותיים, מעצבים ומפיקי דפוס; כשהמטרה היא לספק עבור כל משפחה שכולה שתוצה בכך, תוצר שהוא ספר הנצחה: 'סיפור חיים'. 'במשך כל השבוע הראשון לא הצלחתי לבכות, וזה היה היום הראשון במלחמה שבו הצלחתי. באותו ערב כבר היו 150 אנשי מקצוע רשומים כמתנדבים, כשהיום אנחנו עומדים על 500 מתנדבים', היא מציינת. 'תוך זמן קצר הבנתי שלא אוכל לנהל את זה לבד, והצטרפו אליי עוד חמש בנות מדהימות. כל אחת מהן פנתה לטפל בתחום אחר, ויחד בנינו מערך מפורא ומפורט: מה קורה מרגע שמשפחה נרשמת בטופס, ועד שיש לה ספר ביד'.

מרבית ספרי הנצחה שצוות המיזם עובד עליהם הינם ספרי זיכרון 'קלאסיים'. אך לצידם, חלק מהמשפחות החליטו להנציח את יקיריהם באמצעות ספרי ילדים, וחלקם אף באמצעות קומיקס. 'יש מקום ליצירות מאוד גדולה, וזה מדהים. אנחנו מקבלים כל הזמן את התגובה, שזו נקודת אור בתוך תקופה מאוד אפלה בחיים. המטרה כאן היא לא לספר איך הם מתו, אלא איך הם חיו, מה הם אהבו, ממה הם פחדו, אילו ערכים הובילו אותם. אתה מגלה עולמות שלמים של אנשים כל-כך מיוחדים, מלאי נתינה. זה תהליך מדהים של ריפוי, וגם זו חלק מהמטרות של המיזם: משפחה שהבן שלה נהרג בגיל צעיר, פתאום, באמצעות הספר, זוכה להשלים חלקים מהפאזל בחייו'.

דנה נעמי בן שלומי, סופרת ועורכת ספרותית, הקימה את מיזם "סיפור חיים" כבר בשבוע השני למלחמה, כשהגיעה לשבעה של רס"ן טל גרושקה ז"ל, מ"פ בגדוד 931 של הנח"ל. 'אמא של טל חיבקה אותי ואמרה לי: 'אין מילים לתאר, השפה העברית כשלה, אין מילים' וזה היה מאוד נכון באותה נקודת זמן', נזכרת בן שלומי. 'הרגשנו ואנחנו אפילו עדיין מרגישים, שאנחנו לא מוצאים את המילים לתאר את הדבר הזה, את השבר שקרה לנו ב-7 באוקטובר. עמדתי מולה ואמרתי: 'את צודקת, אין מילים'.

בדרך הביתה, גיסתו של גרושקה ז"ל פנתה אל דנה: 'בסוף נגיע אלייך ונכתוב את סיפור החיים של טל'. בהשראת המשפט הזה, יצאה דנה לתהליך הקמת "סיפור חיים", מיזם המבקש להעלות על הכתב את סיפור חייהם של נופלי ונרצחי המלחמה. 'אני זוכרת שהתיישבתי בבית על הספה בטוף הערב, ממש בתחילת המלחמה. כמות הנרצחים והנופלים הייתה כל כך גדולה, שהיו שקופיות עם קוביות קוביות של תמונות קטנות של כולם, מרוב שהמספרים היו בלתי הגיוניים', מספרת בן שלומי. 'הבנתי באותו רגע שאני חייבת להוציא אותם מהקוביות כי כל אחד זה עולם'.

כבר ביום בו החליטה להקים את המיזם, פרסמה שני קולות קוראים בחשבון הפייסבוק שלה – אחד עבור משפחות הנופלים והנרצחים, והשני

"הובה מלאה ליכרונות"

מיזם "דובוני זיכרון"

ב זה ארבע שנים מייצרת מיכל כספית בוברוב, אמנית בד, בובות זיכרון מפרטי לבוש של אנשים שהלכו לעולמם. 7 באוקטובר הביא אותה להתנסות פנימה, אך מהר מאוד הרגישה שהיא חייבת לעשות משהו, לתרום בדרכה. בפוסט ציבורי בדף הפייסבוק שלה, Toola, פנתה האמנית למשפחות הקורבנות והנופלים והציעה לייצר עבורם פיסת בד של נחמה. 'ההנצחה שלי היא באמצעות איסוף הבגדים של הנופלים או הנרצחים, כשאני גוזרת את הבגד והופכת אותו לבד שממנו אני תופרת בובות שנקראות בובות זיכרון', אומרת כספית-בוברוב. 'הם מקבלים ממני משהו פיזי, שהם יכולים לחבק, להריח, לישון עם זה. זה מאוד מרגש אנשים – זו בובה מלאה בזיכרונות'.

לרעיון של בובות זיכרון נחשפה כספית. בוברוב דרך לקוחה שביקש להנציח את אימה שנפטרה, באמצעות בובות דובון שנתפרו מבגדי האם וחולקו לכל נכדיה. בדיעבד התברר לה שזו שיטת הנצחה מקובלת ופופולארית במסורת האמריקאית.

נכון להיום, בוברוב תפרה מעל ל-1,000 בובות זיכרון, עבור 160 משפחות שכולות חדשות. לדבריה, משך הכנת כל בובה אורך כארבע שעות. לעיתים התהליך כולל לא רק תפירה טכנית של דובון, כלבלב או ארנב – אלא גם פגישה אישית ושיח על האדם האהוב שנהרג. 'יש אנשים שבאים אליי ואנחנו תופרים ביחד, עושים מעין אירוע של עיבוד החוויה. זה מייצר חוויה לכל החיים', היא

"אתה מגלה עולמות שלמים". דנה נעמי בן שלומי

סמ"ר ירון אורי שי ז"ל

תיוצר מצואות אופטימיות

מיזם "אוקטובר הבא"

את המיזם מנהל אחיו של ירון, אופיר שי, שכבר בלווייתו של אחיו הצהיר כי הוא עומד להקדיש את חייו למען הנצחתו. לצד שי עומדים עשרים מתנדבות ומתנדבים; יחד הם משקיעים בחברות שנמצאות בשלב ההקמה, או בחברות צעירות. מטרתה העל המוצהרת באתר הרשמי של הפרויקט, היא להגיע ל-1,500 סטארט-אפים עד לאוקטובר 2025. "המשמעות של 1,500 חברות כאלו, היא עוד 1,500 מקומות עבודה אשר ייצרו הזדמנויות עבור הרבה מאוד אנשים. זו יכולת לייצר כלכלה שלמה, שהיא כלכלת החדשנות הישראלית. בנוסף, יש כאן לא רק היבט כלכלי מאוד משמעותי – אלא גם היבט לאומי. זו למעשה תשובה של מדינת ישראל והאזרחים הישראלים לאלו שבאו להשמיד, להרוג, לאנוס, לענות, לשרוף ולהחריב; בתגובה, אנחנו מייצרים 1,500 חברות שכל אחת מהן בתחום שלה, תייצר מוצרים לעולם טוב יותר."

את המיזם השיקו יזהר ואופיר שי בלונדון, כחודש לאחר היציאה לדרך בארץ, בנובמבר האחרון. "ביחד עם סגן ראש ממשלת בריטניה ועם אנשי פיננסים וכלכלה רבים נוספים, השקנו את המיזם. בחוץ הפגינו תומכי חמאס, עם דגלי חמאס, בעוד שאנחנו בפנים דיברנו על חדשנות וכלכלה ישראלית, ואיך תורמים לעולם טוב יותר", משתף שי. "במרץ היינו עם המיזם בברלין, ובתחילת מאי היינו בכנס בניו-יורק שמקשר בין משקיעים בינלאומיים וחברות מאוד גדולות, לחברות ישראליות שיכולות ליהנות מהעזרה שלהן. כמה שיותר חברות – כמה שיותר חדשנות, כשכל אחת מהן בסופו של דבר תשמר את זכרם של הנופלים."

זהר שי איבד את בנו ב-7 באוקטובר. סמ"ר ירון אורי שי, לוחם בפלחה"ן נח"ל, נפל בגיל 21 בקרב עם מחבלים שחדרו ליישוב כרם שלום בעוטף עזה. "הוא הציל את החיים של הרבה מאוד אזרחים, וגם הרבה מאוד חיילים", אומר שי, לשעבר שר המדע הטכנולוגיה וחבר כנסת, וכיום יזם הייטק ויזם חברתי.

"במהלך השבעה, חשבנו על הדרך שבה היינו רוצים להנציח אותו ועלה הרעיון של טטעת עצים. אלא שאנחנו שלושה אנשי הייטק במשפחה, ובהייטק יש מושג שנקרא 'לזרוע', זה כשאתה בעצם משקיע בחברה בתחילת דרכה ומאפשר לה לקבל את כל מה שצריך כדי להנכיט חברת סטארט-אפ. כך חשבנו שמגיע לכל הנרצחים והנופלים של המלחמה, שיהיו חברות שינציחו אותם."

עם הקונספט הייחודי הזה, יצאה משפחת שי לדרך. "הקמנו את מיזם 'Next October', אוקטובר הבא. הרעיון הוא ש-1,500 חברות סטארט-אפ ינציחו כל חייל, איש כוחות הביטחון או נרצח". המוטיבציה שטמונה בגרעין הרעיון, היא לא רק לשמר את העבר, את הזיכרון – אלא גם לחשוב על העתיד. "המיזם לא נועד רק כדי להסתכל אחורה – אלא מתוך רצון לעזור ליצירה, להרגשה של אופטימיות שמאוד אפיינה את ירון", אומר שי. "הוא היה אדם אופטימי ומאוד שמח, אהב את החיים. באמצעות מיזם כזה, אנחנו מגשימים את החלום שלנו לא רק לשקוע בויכוחות עצובים, אלא לחשוב על דברים אופטימיים ולעזור לייצר מציאות אופטימית. אוקטובר הבא חייב להיות אופטימי יותר."

מספרת. "יש אפילו אנשים שמבקשים להכניס לבובה תיבת קול של הבן אדם שנפל, והתוצאה היא בובה מדברת".

תהליך הייצור דורש מכספית-בוברוב להצליח להתחבר בכל עשייה מחדש, לאותו חלל שלזכרו נולד דובון זיכרון חדש. "מאז 7 באוקטובר, כשאני תופרת לזכרו של מישהו, אני פותחת את התמונה שלו במחשב לירי, כדי שיהיה איתי", היא אומרת. "קשה לעשות את הגזירה הראשונה, אבל אחר-כך זה זורם".

ככל שהדרישה לבובות הנחמה הללו עלה, כך גם האתגר שבעשייה הזו התחדר. "הקטע הכי קשה הוא המפגש עם המשפחות, בעיקר האימהות", מתארת כספית-בוברוב. "הן איבדו את היקר להן מכל ואני רוצה לתת להן כל מה שאני יכולה בשביל להקל. אחד הסיפורים המרגשים הם על שחר פרידמן ז"ל וג'מאל עבאס ז"ל, חייל ומפקדו, חברים הכי טובים, שנהרגו יחד. שחר כתב מכתב לפני שמת, ממש צוואה. סטיקר של הציטוט, 'המידה הגדולה ביותר אשר יכולה להיות לאדם היא היכולת לשמח אדם אחר', מודבק לי ממש מול העיניים.

"אמא שלו הייתה אצלי וסיפרה לי עליו ועל מה שקרה, היא מאוד התרגשה לחבק את הדובון לזכרו. את הדובון של ג'מאל היא לקחה למשפחתו, כך שבעצם אותם לא פגשתי. לרוב, קרובי המשפחה מדברים ומשתפים ומתארים ואני שם בשביל להקשיב להם, ולתת מזכרת רכה שאפשר לחבק".

"כמה שיותר חברות - כמה שיותר חדשנות". יזהר שי צילום: מארק ניימן, לע"ם

מאחורי הקלעים של צילום "ליל חניה" צילום: חיל החינוך והנוער

איך עברו הזמנים

הלהקות הצבאיות של צה"ל מציגות: "שיר הרעות" ו"ליל חניה", גרסת 2024 ✕ בימי הזיכרון והעצמאות שאחרי 7 באוקטובר, נדמה כאילו מילות השירים רלוונטיות מתמיד ✕ האנשים שמאחורי פרויקט החידוש משתפים באתגרים ובמשמעות שהובילה את העשייה

חנן ברנדס

היכל הזיכרון אפוף עלטה, מואר באבחה מהירה לצלילה של מכת תוף הולמת בחוזקה. דממה משתררת, ושוב עלטה. חבטה נוספת בתוף, הפעם כפולה, שנשמעת כמעט כמו פעימת לב – וההיכל מואר כולו. לתוך הפתיחה הדרמטית הזו, מגיחה זמרת צבאית בחיל האוויר, שפותחת בפאתוס את הביצוע: "על הנגב יורד ליל הסתו...". אליה מצטרפים זמרים וזמרות נוספות על מדים, כולם צועדים בראש מורם וגו זקוף, חולפים על פני השמות המוארים אל קדמת המצלמה.

לא מדובר בפנינה מוזיקלית שאותרה במעמקי הארכיון, אלא בשיר וקליפ שיצא לאוויר העולם ממש השבוע. במקום להקת הנח"ל, הצ"יזכרון או שושנה דמארי – נציגי הלהקות הצבאיות של צה"ל מודל 2024 מבצעים מחדש את אחד מהשירים הקאנוניים של הזמר העברי – "שיר הרעות". הלהקת של סשה ארגוב למילותיו של חיים גורי, מקבל טיפול מסור בידיהם של ילדי שנות ה-2000, שעוד לא היו בתכנון כשדור תש"ח כאב את המילים של השיר בכל טקס ואזכרה.

"חיפשתי משהו שנוגע בלב של המדינה", מתאר דרור אלכסנדר, מנהל מוסיקלי שהיה אמון על העיבוד החדש לקלאסיקה הישנה. "השיר הזה מדבר על הלב הפועם של המדינה לאחר מלחמת העצמאות. לכן בחרתי בתוף בתור המוטיב המרכזי בעיבוד שלי – הוא מייצג את הפעילות החזקות של הלב הלאומי. התופים מלווים את השיר לכל אורכו".

ההחלטה לחדש את השיר מגיעה, כמובן, בהתאמה ליום הזיכרון המתקרב. נדמה שאין צלילים המזוהים יותר עם האזכרות, הדמעות והכאב של היום הזה, כמו אלו של "שיר הרעות". הבחירה לחדש אותו דווקא השנה, הגיעה מתוך התחושה שלאבל הנוכחי יש משקל ונרפך היסטורי כמעט כמו אז במלחמת העצמאות של מדינת ישראל.

"על הנגב ירד ליל הסתו בשבעה לאוקטובר", אומר קובי סיט, במאי הקליפ שצולם בהיכל הזיכרון. "הפעם האחרונה שנגעו בשיר בצורה משמעותית, הייתה בשנות השבעים, להקת הנח"ל עם ירדנה ארזי. לי היה ברור שצריך לעשות עם זה משהו מאוד גדול בהקשר של המלחמה הזו. בתוך החושך הגדול, ראינו את הערבות ההדדית של החברה הישראלית ואת ההתגייסות של כולם בשנייה; אחד בשביל השני, 'רעות שכזו לעולם'". בפני אנשי המקצוע שטיפלו בפרויקט, ניצבה דילמה – האם להעניק לשיר פרשנות חדשה, או שמא לשמור עליו כמה שיותר קרוב למקור. "חשבנו בהתחלה האם לעשות את זה 'צעיר'. מצד שני, לא רצינו שהשיר יישמע כמו הפופ של היום", אומר אלכסנדר. "הבנו שעדיף ללכת על משהו שאנחנו שלמים איתו לגמרי אוטנטית, משהו שהוא על-זמני; הרי באותה מידה זו יכולה הייתה להיות יצירה קלאסית. הטקסט הוביל אותי לסוג הזה של העיבוד, שהוא נאמן למקור ומלא בפאתוס".

גם בחזית הטקסטואלית עמדה התלבטות.

סא"ל רעות שלום,

מפקדת יחידת

תרבות: "שומעים

בביצוע את החיבור

העמוק למילים של

השיר, ואת היכולת

שלהם להרגיש שזה

מדבר עליהם - חברים

שלהם נופלים בקרב"

"כשאתה בא לגעת בשיר בן 75 שנה, ברור שעולה מחשבה כמו, למה רק 'רעים שנפלו על חרבם'? מה עם הלוחמות, המפקדות, שהיו שם אחת בשביל השנייה?", מתאר סיט. "כשדיברתי עם בתו של חיים גורי, וביקשנו את ברכת הדרך, בני המשפחה מאוד התרגשו וסמכו עלינו – אבל הם

רגעים מתוך ההפקה המחודשת של "שיר הרעות". צילום: חיל החינוך והנוער

הביצוע המקורי של "ליל חניה" בפסטיבל הזמר והפזמון 1973
צילום: כאן, ארכיון השידור הציבורי

לצפייה בביצוע
החדש של
"ליל חניה"
סרקו את הקוד

לצפייה בביצוע
החדש של
"שיר הרעות"
סרקו את הקוד

נוטה יותר לכיוון היצירה מאשר השיר, קצת כמו השירים של 'קרוין' משנות ה-70. עשינו שינויים במבנה של השיר, קיצרנו את הפזמונים וניסינו לעשות אותו יותר מהודק, ומצד שני כמה שפחות לפגוע בו. לערוך את היצירה הזו היה מאתגר, אבל אני חושב שעמדנו במשימה לפשט את השיר."

בדומה ל"שיר הרעות", גם במקרה של "ליל חניה" הזמרים והזמרות נדרשו להתעמק בטקסט העמוק של אלטרמן כדי לחשוף את רבדיו. "שם זה 'ליל חניה', פה אלו שטחי כינוס – אני חושב שהזמרים הבינו מה הם שרים", אומר זלטיץ. "במצב שבו אנחנו נמצאים היום, חשוב להוציא את השיר הזה מחדש. מעבר לכך שיש ערך סנטימנטלי, להביא משהו מפעם לתקופה כזו – יש לשיר משמעות חדשה. יש בטקסט המון ממה שקורה היום."

השחרור של שני השירים מלווה את אירועי הזיכרון והעצמאות של צה"ל כולו, כשבכל אירוע זיכרון ינגנו את "שיר הרעות", ובאירועי העצמאות – את "ליל חניה". "להוציא מוצר ליום הזיכרון הנוכחי, בשנה שמשתווה ל-17 שנות שכול בממוצע, זו אחריות מאוד כבדה", אומרת סא"ל שלום. "בעוד עשר שנים יסתכלו על הקליפ הזה, ויבינו שהוא נעשה בזמן מלחמה על הבית באירודאות מאוד גדולה, שאנחנו לא יודעים מה יוליד יום. זו נקודה בזמן שתגרום לשני החידושים האלו להישאר לעד."

שלהם נופלים בקרב", אומרת סא"ל רעות שלום, מפקדת יחידת תרבות וכלים חינוכיים. "אני חושבת שדור '24 לא היה מבין את עומקן של המילים לפני 7 באוקטובר. ביום הזיכרון והעצמאות, כשהחילים והמפקדים שלנו ישמעו אותם, זה ייגע בהם ברגש שזר לא יבין. זו תקופה של לחימה על הבית, והפסקול הזה שמלווה אותו לאורך כל מערכות ישראל, פתאום מקבל פנים חדשות."

רפסודה אלטרמנית

לעומת הרצון לדבוק כמה שיותר במקור בעבודה על "שיר הרעות" – העיבוד המחודש ל"ליל חניה" דווקא לוקח מעט יותר חירות. היצירה שכתב נתן אלטרמן תוך כדי מלחמת העצמאות, והלחין יאיר רוזנבלום, זכתה להצלחה מסחררת בביצוע של חנן יובל, אפרים שמיר וירדנה ארזי. מלבד גרסה של השיר שלא הופצה מעולם, בביצוע להקת גיסות שריון – אשר הועלתה לרשת בדצמבר האחרון – השיר התקבע בתודעה כאותו ביצוע מפסטיבל הזמר והפזמון של 1973. "לחידוש ניסיתי להביא משהו מהשיר שהוא רלוונטי להיום, אבל עדיין משמר את הייחודיות והקלאסיות של השיר", אומר נעם זלטיץ, המעבד המוסיקלי של הגרסה החדשה. "זה שיר מורכב, טקסטואלי ומוזיקלי. יש בו אקורדים ומעברים שפחות משתמשים בהם היום. כמוכן הזה הוא

אמרו, אתם לא נוגעים במילים. ובאמת, יש משהו מאוד מזוקק שאין שחיים גורי כתב את השיר. אם הוא היה בן החיים, והיה רוצה להוסיף בית, זו כבר החלטה שלו. אמרתי לה, 'חמוטל, אין צורך לגעת במילים, הכול בסדר'."

השחרור, אבל מעולם לא הייתה טראומה כמו זו הנוכחית, שכל כך המחישה את 'שיר הרעות' מחדש. זה כואב, אבל זה גם מעמיד אותך עם המון תקווה. למרות כל מה שיגידו ואמרו, הדור הזה נלחם על הבית."

לאחר שהתקבלה ההחלטה שלא לגעת במילות השיר, האתגר הבא היה כיצד לחבר את החיילים והחיילות הצעירות לטקסט הותיק. "הדור שלהם זה לא דור שכותב טקסטים עמוקים. זה מאוד 'טיקטוקי', 'טוויטרי', 'אינסטוש'יי", צוחק סיט. "עמדת על זה שלא משנה מה, אנחנו עושים סדנה מקדימה ומתכנסים כולנו יחד, שיבינו על מה הם שרים. עברנו שורה-שורה, והסברתי להם את הדקויות של השיר. מצאתי צמא גדול לדעת ולהבין. לצילומים הם הגיעו מוכנים פיקס, בהבנה של הסיפור, וזכרו את כל המילים."

באופן מעציב, נדמה שלחיילי הלהקות לא קשה מדי להתחבר לשירים הקלאסיים מתוך כאב עכשווי. "שומעים בביצוע את החיבור העמוק למילים של השיר, ואת היכולת שלהם להרגיש שזה מדבר עליהם – כי זה הדור שלהם. זה דור שנלחם על המדינה שלו, חברים

